

Міністерство освіти і науки України
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу
Інститут економіки та менеджменту
Кафедра менеджменту та адміністрування

Дерев'янка Андрій Ярославович

(прізвище, ім'я, по батькові)

УДК 65.012.8
(індекс)

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Організація забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств

(назва роботи)

Менеджмент та адміністрування

(назва освітньої програми)

073 Менеджмент

(шифр і назва спеціальності)

Андрій ДЕРЕВ'ЯНКО

(підпис, ініціали та прізвище здобувача освітнього ступеня)

Науковий керівник к.е.н., доц.

Ольга ОВЕЦЬКА

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

д.е.н., проф. Ірина КІНАШ

(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Рецензент

к.е.н., доц. Марія ПЕТРИНА

(посада) (підпис) (дата) (ініціали та прізвище)

Робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

(повне найменування закладу вищої освіти)

Інститут економіки та менеджменту

Кафедра менеджменту та адміністрування

Освітній рівень другий (магістерський)

Спеціальність 073 – Менеджмент

(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____
_____ Алла ПОЛЯНСЬКА
“ ” _____ 2023 р.

**З А В Д А Н Н Я
НА МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ**

Дерев'янку Андрію Ярославовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Організація забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств

керівник роботи _____ к.е.н., доц. Овечька О.В.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом закладу вищої освіти від “ 22 ” грудня 2023 року № 745/7

2. Строк подання студентом роботи 20.01.2024

3. Вихідні дані до роботи звітні дані ПП «Добробуд ВВ» за 2020-2022 роки, дані окремих показників економічної безпеки вітчизняних будівельних підприємств за 2018-2022 рр.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Вступ. Розділ 1 Теоретичні засади організації забезпечення економічної безпеки підприємства. Розділ 2 Аналіз та оцінка забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств. Розділ 3 Покращення організації забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств. Висновки.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) _____

1 Значення та вагові коефіцієнти показників виробничого компонента економічної безпеки будівельних підприємств в Україні у 2018 - 2022 рр.

2 Структура механізму управління економічною безпекою ПП «Добробуд ВВ»

3 Загальний рівень економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

4 Алгоритм забезпечення економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

5 Удосконалена структура служби економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

6 Зміна рівня економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» за 2020-2022 рр. і прогноз на 2024-2025 рр.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 30.10.2023

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
	Вступ	18.01.24-20.01.24	виконано
1	Теоретичні засади організації забезпечення економічної безпеки підприємства	30.10.23-19.11.23	виконано
2	Аналіз та оцінка забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств	20.11.23-17.12.23	виконано
3	Покращення організації забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств	18.12.23-14.01.24	виконано
	Висновки	15.01.24-17.01.24	виконано
	Перелік використаних джерел	30.10.23-14.01.24	виконано

Студент _____
(підпис)

Андрій ДЕРЕВ'ЯНКО
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис)

Ольга ОВЕЦЬКА
(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

В сучасних умовах господарювання функціонування вітчизняних компаній супроводжується впливом деструктивних чинників внутрішнього та зовнішнього середовища. Актуалізуються питання забезпечення економічної безпеки підприємства, досягнення належного рівня якої допоможе створити сприятливі умови для його стійкого функціонування в умовах невизначеності.

Об'єктом дослідження є організація забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств.

Предмет дослідження - теоретичні засади та практичні положення щодо удосконалення організації економічної безпеки будівельних підприємств.

Метою роботи є розгляд теоретичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо удосконалення організації економічної безпеки будівельних підприємств.

Завдання роботи:

- розглянути теоретичні основи економічної безпеки підприємства;
- визначити методи оцінки рівня економічної безпеки підприємства;
- охарактеризувати механізм забезпечення економічної безпеки підприємства;
- дослідити тенденції окремих показників економічної безпеки вітчизняних будівельних підприємств;
- навести загальну характеристику ПП «Добробуд ВВ» та проаналізувати середовище його функціонування;
- оцінити рівень економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»;
- сформулювати систему забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств;
- запропонувати заходи з удосконалення організації забезпечення економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»;
- виконати економічне обґрунтування доцільності реалізації запропонованих заходів.

Висновки та рекомендації даної роботи можуть бути використані будівельними підприємствами для покращення організації забезпечення економічної безпеки, що дозволить підвищити її рівень та створить стійкі передумови для підвищення фінансових показників підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, забезпечення економічної безпеки, організація забезпечення економічної безпеки, механізм забезпечення економічної безпеки.

ABSTRACT

In modern economic conditions, the functioning of domestic companies is accompanied by the influence of destructive factors of the internal and external environment. Issues of ensuring the economic security of the enterprise are being updated, achieving the appropriate level of which will help create favorable conditions for its sustainable functioning in conditions of uncertainty.

The object of the study is the organization of ensuring the economic security of construction enterprises.

The subject of the study is the theoretical principles and practical provisions regarding the improvement of the organization of economic security of construction enterprises.

The purpose of the work is to consider theoretical provisions and substantiate practical recommendations for improving the organization of economic security of construction enterprises.

Job tasks:

- consider the theoretical foundations of the economic security of the enterprise;
- determine the methods of assessing the level of economic security of the enterprise;
- describe the mechanism of ensuring the economic security of the enterprise;
- investigate the individual indicators trends of domestic construction enterprises economic security;
- give a general description of the PE “Dobrobud VV” and analyze the environment of its operation;
- assess the level of economic security of PE “Dobrobud VV”;
- form a system of ensuring the construction enterprises economic security;
- propose measures to improve the organization of ensuring economic security of PE “Dobrobud VV”;
- perform an economic justification of the feasibility of implementing the proposed measures.

The conclusions and recommendations of this work can be used by construction enterprises to improve the economic security organization, which will increase its level and create stable prerequisites for increasing the financial indicators of the enterprise.

Key words: economic security, provision of economic security, organization of provision of economic security, mechanism of provision of economic security.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	9
1.1 Теоретичні основи економічної безпеки підприємства	9
1.2 Методи оцінки рівня економічної безпеки підприємства.....	15
1.3 Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства	21
Висновок до 1 розділу.....	25
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	26
2.1 Дослідження тенденцій окремих показників економічної безпеки вітчизняних будівельних підприємств	26
2.2 Загальна характеристика ПП «Добробуд ВВ» та аналіз середовища його функціонування.....	31
2.3 Оцінка рівня економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ».....	42
Висновок до 2 розділу.....	53
РОЗДІЛ 3 ПОКРАЩЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ	55
3.1 Формування системи забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств	55
3.2 Заходи з удосконалення організації забезпечення економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ».....	59
3.3 Економічне обґрунтування доцільності реалізації запропонованих заходів	66
Висновок до 3 розділу.....	70
ВИСНОВКИ.....	71
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	74

					МР.МН-81.00.00.000.ПЗ			
Змн.	Лист	№ докум.	Підпис	Дата	Організація забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств	Літ.	Арк.	Аркушів
Розроб.		Дерев'яно						
Перевір.		Овецька					6	76
Реценз.		Петрина				ІФНТУНГ, МНм-22-1		
Н. Контр.		Вербовська						
Затверд.		Кінаш						

ВСТУП

В сучасних умовах господарювання функціонування вітчизняних компаній супроводжується впливом деструктивних чинників внутрішнього та зовнішнього середовища. Актуалізуються питання забезпечення економічної безпеки підприємства, досягнення належного рівня якої допоможе створити сприятливі умови для його стійкого функціонування в умовах невизначеності.

Незважаючи на великий інтерес як українських так і зарубіжних вчених, зазначимо, що існуючі розробки, в основному, присвячені різним аспектам національної і регіональної безпеки, і значно меншою мірою - питань економічної безпеки підприємств. Для будівельних підприємств оцінка економічної безпеки важлива тому, що їх активно задіяний потенціал є визначальним стабілізуючим фактором антикризового розвитку, гарантом економічного росту і підтримки безпеки країни.

Дослідженню проблем економічної безпеки підприємств приділяли увагу такі вчені-економісти, як Афанасьєв Є. В., Рябека О. Г., Білошкурська Н. В., Богма О. С., Васильців Т. Г., Кавун С. В., Капустін Н., Козаченко А. В., Пономарьов В. П., Лященко, А. Н., Новикова О. Ф., Потоколенко Р. В., Половнєв К. С., Сухорукова Т. Г., Швець Н. К. та ін. У своїх працях автори описують головні проблеми забезпечення економічної безпеки підприємства як у цілому, так і за складовими елементами. Значна увага приділяється обґрунтуванню сутності економічної безпеки та її елементів.

Метою роботи є розгляд теоретичних положень та обґрунтування практичних рекомендацій щодо удосконалення організації економічної безпеки будівельних підприємств. Відповідно до зазначеної мети поставлено такі завдання:

- розглянути теоретичні основи економічної безпеки підприємства;
- визначити методи оцінки рівня економічної безпеки підприємства;
- охарактеризувати механізм забезпечення економічної безпеки підприємства;
- дослідити тенденції окремих показників економічної безпеки вітчизняних будівельних підприємств;
- навести загальну характеристику ПП «Добробуд ВВ» та проаналізувати

середовище його функціонування;

- оцінити рівень економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»;
- сформувати систему забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств;
- запропонувати заходи з удосконалення організації забезпечення економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»;
- виконати економічне обґрунтування доцільності реалізації запропонованих заходів.

Об'єктом дослідження є організація забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств.

Предмет дослідження - теоретичні засади та практичні положення щодо удосконалення організації економічної безпеки будівельних підприємств.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою роботи стали фундаментальні положення економічної теорії, загальнонаукові та спеціальні методи пізнання, системний підхід до вивчення економічних процесів і явищ. У процесі обґрунтування теоретичних та практичних питань дослідження використовувалися наступні наукові методи: метод аналізу та синтезу, моделювання та формалізації - при дослідженні теоретичних засад організації забезпечення економічної безпеки підприємства; метод експертних оцінок - при встановленні граничних значень та вагових коефіцієнтів показників окремих складових економічної безпеки підприємства, методи синтезу, порівняння та аналізу інформації - при розробці заходів з удосконалення організації забезпечення економічної безпеки підприємства.

Інформаційною базою дослідження стали: звітність ПП «Добробуд ВВ», наукові розробки провідних зарубіжних та вітчизняних вчених з питань формування системи забезпечення економічної безпеки підприємства, періодичні наукові видання, матеріали науково-практичних конференцій та ресурси мережі Інтернет.

Практична значущість. Висновки та рекомендації даної роботи можуть бути використані будівельними підприємствами для покращення організації забезпечення економічної безпеки, що дозволить підвищити її рівень та створить стійкі передумови для підвищення фінансових показників підприємства.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Теоретичні основи економічної безпеки підприємства

Економічна безпека представляє собою всесторонню концепцію, що відображає рівень захищеності суб'єктів соціально-економічних відносин на всіх рівнях, починаючи від держави і завершуючи громадянином [19]. У контексті підприємства економічна безпека визначається як захищеність його діяльності від негативного впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, а також його здатність уникати різних загроз і адаптуватися до існуючих умов, що негативно впливають на його функціонування. Зміст цього поняття включає в себе систему заходів, які гарантують конкурентоспроможність та економічну стабільність підприємства, сприяючи водночас підвищенню рівня добробуту його працівників [19].

Звідси випливає, що економічна безпека підприємства (ЕБП) представляє собою стан оптимального використання корпоративних ресурсів для уникнення загроз та забезпечення стабільної функціональності підприємства як у теперішньому, так і у майбутньому. Економічна безпека підприємства характеризується сукупністю якісних і кількісних показників, причому ключовим є рівень економічної безпеки [29].

Рівень економічної безпеки підприємства є оцінкою використання корпоративних ресурсів відповідно до критеріїв економічної безпеки підприємства [22]. Основною метою досягнення максимального рівня економічної безпеки є впровадження заходів для забезпечення найвищого рівня безпеки основних функціональних компонентів діяльності підприємства.

У макроекономічному аналізі економічної безпеки підприємства виділяються такі аспекти: економічна незалежність; стійкість і стабільність економіки підприємства; здатність до саморозвитку й прогресу [22].

Еволюцію поняття «економічна безпека підприємства» наведено в таблиці 1.1.

Елементи економічної безпеки підприємства - це різні аспекти, що становлять основні напрямки його економічної безпеки, відзначаються значущими

відмінностями між собою за змістом.

Таблиця 1.1 - Еволюція поняття «економічна безпека підприємства» [19]

Етапи	Роки	Трактування поняття «економічна безпека підприємства»	Загрози економічній безпеці підприємства	Недоліки трактування
I	1991-1997 (Голіков І.В.)	Забезпечення умов для збереження власних комерційних таємниць, інтелектуальної власності та інших секретів підприємства є необхідною мірою.	Персонал підприємства може становити потенційну загрозу, яка виникає зі сторони працівників.	Надто перебільшена «економічність» поняття
II	1998-1999 (Абалкін Л. І.)	Захищеність діяльності підприємства від негативного впливу зовнішнього середовища є ключовим аспектом.	Рішення держави мають вирішальний вплив на формування економічної безпеки підприємства.	Походження загроз економічній безпеці підприємства залишається невизначеним, а вплив внутрішнього середовища на економічну безпеку підприємства вивчається недостатньо.
III	1999-2001 (Бінько І.Ф.)	Вивчення економічної безпеки підприємства з погляду окремих аспектів його господарської діяльності.	Загрози варіюють в залежності від конкретного, вузького профілю господарської діяльності підприємства.	Розбіжне тлумачення концепції економічної безпеки підприємства.
IV	1999-2002 (Євдокімов Ф. І.)	Визначення функціональних складових економічної безпеки підприємства.	Зовнішні та внутрішні загрози виникають залежно від кожної складової.	Наголос на пристосуванні до умов, які не негативно впливають на діяльність суб'єкта.
V	2002-2005 (Сухоруків А. І.)	Безпека підприємства асоціюється з його ефективним функціонуванням у ситуації ризику.	Небезпеку представляють негативні впливи та загрози, що виникають зі сторони зовнішнього середовища.	Не враховуються перспективи розвитку підприємства, і концепція «економічної безпеки підприємства» рівняється з поняттям «адаптація».
VI	2005-сьогодення (Шлемко В.Т.)	Проведення спроб розгляду економічної безпеки підприємства в залежності від його галузевої приналежності.	Загрози виникають як від зовнішніх, так і від внутрішніх факторів середовища.	Не всі галузі функціонування підприємств вивчаються детально.

Типова структура функціональних компонент економічної безпеки підприємства включає такі складові: фінансова, кадрова, екологічна, силова, соціальна, ринкова та виробнича.

Кожна з перерахованих функціональних складових має свій унікальний зміст, набір критеріїв та методи забезпечення. Фінансова складова, спрямована на оптимальне використання корпоративних ресурсів, визнається ключовою для

ефективного функціонування підприємства. Кадрова безпека охоплює процеси управління ризиками, пов'язаними з персоналом, і враховує інтелектуальний потенціал та трудові відносини. Ця складова є комплексним поєднанням різноманітних аспектів [20]. Екологічна складова полягає в дотриманні екологічних норм для мінімізації впливу на довкілля. Силова складова забезпечує фізичну безпеку працівників та збереження майна підприємства. Соціальна безпека визначається рівнем соціально-економічного розвитку, забезпечуючи працівникам належний рівень життя та умови праці. Ринкова складова полягає в захисті від неефективної поведінки на ринку та помилок у товарній стратегії, ціноутворенні та виготовленні продукції [12]. Виробнича складова спрямована на формування стану підприємства, який забезпечує тенденцію зростання ключових показників його діяльності, пов'язаних з виробництвом та реалізацією продукції.

Зростання динаміки розвитку інформаційних технологій і, відповідно, збільшення вимог до забезпечення інформаційної безпеки, що є невід'ємною частиною економічної безпеки, призвело до того, що витрати на забезпечення інформаційної безпеки вже сьогодні становлять 30% від усіх затрат на інформаційні системи. Це змушує власників підприємств обдумувати економічні аспекти забезпечення інформаційної безпеки [15].

За збільшення інтересу власників до питань інформаційної безпеки (ІБ) та її вартості виникає необхідність технічним спеціалістам обґрунтовувати витрати на підвищення рівня інформаційної безпеки. Тобто, необхідно пояснити керівництву доцільність і ефективність інвестицій в інформаційну безпеку. У практиці закордонних компаній для вирішення цього питання використовується методика оцінки сукупної вартості володіння ІТ [15].

Методика сукупної вартості володіння ІТ дозволяє керівництву служби інформаційної безпеки обґрунтовувати бюджет на ІБ, доводити ефективність роботи служби ІБ та служити доказом економічної ефективності систем захисту інформації. Вона робить систему захисту ІБ вимірюваною, дозволяючи оперативно вирішувати завдання контролю та корекції показників економічної ефективності, зокрема показника сукупної вартості володіння [15].

Сукупна вартість володіння охоплює прямі та непрямі витрати, які несе

власник системи протягом її життєвого циклу. Прямі витрати включають створення ІС, обладнання, програмне забезпечення, модернізацію, управління задачами, експлуатаційні та інші витрати. Непрямі витрати включають витрати на контроль, поштові та телефонні розмови, введення інформації, переклади, приміщення, втрати від простоїв та комунальні послуги [35].

Для забезпечення економічної безпеки підприємство використовує свої корпоративні ресурси, які є факторами бізнесу, що допомагають досягати цілі бізнесу [35]. Основними корпоративними ресурсами є:

1 Капітал. Акціонерний капітал разом з фінансовими ресурсами є життєво важливою системою підприємства, що забезпечує отримання та підтримку інших корпоративних ресурсів.

2 Персонал. Менеджери, робітники та службовці разом із своїми знаннями та навичками є ключовим елементом, який об'єднує всі фактори бізнесу і забезпечує втілення ідеології та досягнення цілей бізнесу.

3 Інформаційно-технологічний ресурс. Інформація є найціннішим ресурсом, який дозволяє підприємству адекватно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі та ефективно планувати і здійснювати свою господарську діяльність.

4 Технічний ресурс. Використовуючи наявні фінансові, інформаційно-технологічні та кадрові можливості, підприємство отримує необхідне технічне обладнання.

5 Правовий ресурс. Зростання ролі правового ресурсу визначено розвитком цивілізації та виснаженням природних ресурсів, що дозволяє підприємству отримати доступ до передових технологій та правових можливостей розвитку бізнесу [27].

Головною причиною необхідності забезпечення економічної безпеки підприємства є завдання, яке стоїть перед кожним підприємством - досягнення стабільності свого функціонування та створення можливостей для росту і виконання стратегічних цілей бізнесу. Рівень економічної безпеки підприємства визначається ефективністю заходів, які вживаються службами даного підприємства для запобігання загрозам і зменшення збитків від негативних впливів на різні аспекти економічної безпеки.

Джерелами таких негативних впливів можуть бути свідомі або несвідомі дії людей, організацій, включаючи дії органів влади, міжнародних партнерів та конкурентів, а також об'єктивні обставини, такі як фінансова кон'юнктура на ринках, наукові відкриття, форс-мажорні події і інше. Залежно від того, чи є ці впливи об'єктивними чи суб'єктивними, можна використовувати подібну градацію негативних впливів на економічну безпеку підприємства:

- об'єктивні негативні впливи - ті, що виникають незалежно від волі підприємства чи його персоналу.
- суб'єктивні негативні впливи - ті, які виникають внаслідок неефективної роботи самого підприємства чи його працівників [27].

Головна мета економічної безпеки підприємства - забезпечення його стійкого функціонування та максимально ефективного розвитку. Найбільш ефективне використання корпоративних ресурсів досягається шляхом запобігання загрозам економічній безпеці та досягнення наступних основних функціональних цілей:

- фінансова стійкість та незалежність;
- технологічна незалежність та висока конкурентоспроможність;
- ефективний менеджмент та оптимальна організаційна структура;
- висока кваліфікація персоналу та ефективність науково-дослідницьких робіт;
- екологічна безпека та мінімізація негативного впливу на навколишнє середовище;
- правова захищеність діяльності;
- захист інформаційного середовища та комерційної таємниці;
- безпека персоналу, капіталу, майна та комерційних інтересів [14].

Виконання кожної цілі економічної безпеки є важливим для досягнення головної мети. Кожна ціль має свою структуру підцілей, що визначається функціональністю та характером роботи підприємства. Контроль за виконанням цільової структури економічної безпеки є важливою частиною процесу забезпечення безпеки підприємства [14].

Під час здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства виникає інформація, яка використовується для аналізу економічної безпеки підприємства. На основі цієї інформації проводиться оцінка функціональних та загальних критеріїв

економічної безпеки підприємства, аналізуються відхилення від планованих значень, ідентифікуються причини цих відхилень. На основі отриманих результатів розробляються рекомендації щодо корекції корпоративних ресурсів, стратегічного та оперативного планування фінансово-господарської діяльності підприємства, а також системи оперативного управління його діяльністю [34].

Аналіз рівня економічної безпеки підприємства ґрунтується на визначенні ефективності заходів для запобігання збитків та оцінці функціональних та загальних критеріїв економічної безпеки.

При вивченні безпеки сучасного будівельного підприємства слід враховувати безпеку, що впливає з його типу; безпеку, пов'язану з його діяльністю; а також безпеку за складовими сферами діяльності.

Об'єктами безпеки підприємства можуть бути: різні структурні підрозділи, групи працівників, акціонери тощо; різні види ресурсів або майна; якісні характеристики ресурсів або майна; окремі види діяльності і процеси; якісні характеристики вказаних видів діяльності.

При вивченні економічної безпеки підприємства досліджуються поняття загрози, збитку і стратегії безпеки [14]:

- загроза - це зміни у зовнішньому або внутрішньому середовищі, що викликають небажані зміни предмета безпеки;
- збиток - це небажана зміна якостей предмета безпеки, що призводить до зниження його цінності або його повної втрати;
- стратегія економічної безпеки підприємства - це сукупність найбільш важливих рішень, спрямованих на забезпечення прийнятного рівня безпеки функціонування підприємства.

Зазвичай розглядають три типи стратегічної безпеки підприємств, які спрямовані на:

- усунення існуючих або запобігання виникнення можливих загроз;
- запобігання впливів існуючих або можливих загроз на предмет безпеки;
- відновлення спричиненого збитку [34].

Кожне підприємство повинно мати власну програму забезпечення його економічної безпеки, яка відповідає на такі питання:

1 Що конкретно в господарській системі даного підприємства знаходиться під загрозою?

2 Які загрози існують в даний час і які можуть виникнути в короткостроковій або довгостроковій перспективі?

3 Які конкретні механізми негативного впливу загроз на підприємство в цілому або на конкретний об'єкт його економічної безпеки?

4 Яка стратегія захисту від загроз повинна бути прийнята [34]?

Аналіз економічної безпеки конкретного підприємства повинен бути проведений у взаємодії з його функціонуванням та можливостями виконання функцій. Підприємство виступає як центр обміну фінансами, матеріалами, кадрами та інформацією, що відображає потік ресурсів в умовах конкретного соціально-економічного і природного середовища. Функціонування підприємства впливає на його ефективність через можливі порушення потоків, необхідних для діяльності, внаслідок зовнішніх чинників. Ризикові чинники включають лише непередбачувані зміни вхідних і вихідних потоків, такі як різке підвищення цін чи зміни в законодавстві. Водночас, зниження купівельної здатності гривні та зростання цін не є чинниками ризику, якщо рівень інфляції залишається стабільним протягом тривалого періоду, що дозволяє прогнозувати його на майбутнє [33].

1.2 Методи оцінки рівня економічної безпеки підприємства

Для визначення економічної безпеки підприємства необхідно мати ефективний інструмент. Критерій (інтегральний показник) економічної безпеки підприємства повинен відповідати таким умовам:

- чіткі межі визначення;
- можливість порівняння оцінок економічної безпеки різних підприємств і галузей на різних часових періодах;
- простота, доступність методики розрахунку на основі наявних облікових даних та універсальність [16].

Вплив усіх факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх, на економічну безпеку підприємства відображається у змінах його діяльності. Таким чином, рівень

економічної безпеки підприємства $P_{ек.б}$ може бути виражений як функція численних змінних:

$$P_{ек.б.} = F(X_i) = a_1 f(x_1) + a_2 f(x_2) + \dots + a_n f(x_n), \left(\sum_{i=1}^n a_i = 1 \right) \quad (1.1)$$

де $x_1, x_2, \dots, x_n$ - основні показники діяльності підприємства; $f(x_1), f(x_2), \dots, f(x_n)$ - локальні функції залежності рівня економічної безпеки від відповідних показників діяльності підприємства; $a_1, a_2, \dots, a_n$ - частка значущості кожного показника для економічної безпеки підприємства; i - кількість показників [18].

Для визначення функції рівня економічної безпеки підприємства розглянемо залежність від одного показника - $f(x_i)$, при незмінних значеннях інших показників. Значення рівня економічної безпеки підприємства представлені в декартовій системі координат, де по осі абсцис розташовані значення аргументу, а по осі ординат - значення функції. Дільниця економічної безпеки розташована над віссю абсцис X , при цьому максимальне значення її рівня дорівнює 1. Дільниця економічної небезпеки розташована під віссю абсцис X , де мінімальне значення рівня становить -1. У реальному житті абсолютної захищеності (чи абсолютної небезпеки) не існує, тому рівень економічної безпеки, так само як і рівень економічної небезпеки, ніколи не досягне свого максимального (мінімального) значення, але постійно наближатиметься до нього.

Значення показника X є додатним.

Графік функції перетинає вісь X у критичній точці $x_{кр}$, яка є граничною для дільниць економічної небезпеки і безпеки, з рівнем економічної безпеки підприємства, що дорівнює 0. Функція може бути зростаючою або спадною, залежно від типу показника, який можна поділити на три категорії: «мінімум», «максимум» і «інтервал» [25].

Для показників першого типу критичне значення є мінімально можливим для досягнення економічної безпеки (при $x > x_{кр}$ і $P_{ек.б} > 0$), наприклад, продуктивність праці. Для показників другого типу, навпаки, коли $x > x_{кр}$ і $P_{ек.б} < 0$, як при коефіцієнті спрацювання основних виробничих засобів. Для показників третього типу функція економічної безпеки підприємства стає додатною лише при значеннях аргументу, що лежать у межах певного інтервалу, наприклад, частка фонду оплати

праці у витратах підприємства повинна бути в межах 20%-70%.

У інтервалі між критичними значеннями аргументів $x_{кр1}$ та $x_{кр2}$ показник третього типу залишається сталим і максимальним, рівним $1-a$, де a - нескінченно мала величина [25].

Крива першого типу зростає до значення $1-a$ у точці $x = x_{max}$, що відповідає максимально можливому реальному значенню показника, яке є оптимальним для досягнення економічної безпеки. У подальшому крива асимптотично наближається до 1. Крива другого типу зменшується до значення $-1+a$ у точці $x = x_{max}$, відповідно максимально можливому реальному значенню показника, яке найменше сприяє досягненню економічної безпеки. У подальшому крива асимптотично наближається до -1. Аналогічно змінюється функція в залежності від показника третього типу [17].

За основу формули цієї залежності від показника - мінімуму використовується формула функції показникового закону розподілу неперервної випадкової величини:

$$F(X) = 1 - e^{-\lambda x} \quad (1.2)$$

Графік цієї функції має форму кривої, яка асимптотично наближається до 1. Проведенням необхідних перетворень у формулі, необхідних для переміщення початку графіка у точку x , а також для опису лівої (від'ємної) гілки графіка функції, що залежить від показника - «мінімуму», можна отримати:

$$\begin{aligned} F_1(X) &= -1 + e^{-\lambda_1(x-x_{кр})}, \\ F_2(X) &= 1 - e^{-\lambda_2(x-x_{кр})} \end{aligned} \quad (1.3)$$

де $F_1(x)$ - функція, що описує залежність рівня економічної безпеки від показника діяльності підприємства на інтервалі від 0 до $x_{кр}$; $F_2(x)$ - функція, що описує залежність рівня економічної безпеки від показника діяльності підприємства, коли його значення перевищує $x_{кр}$ (рисунок 1.1).

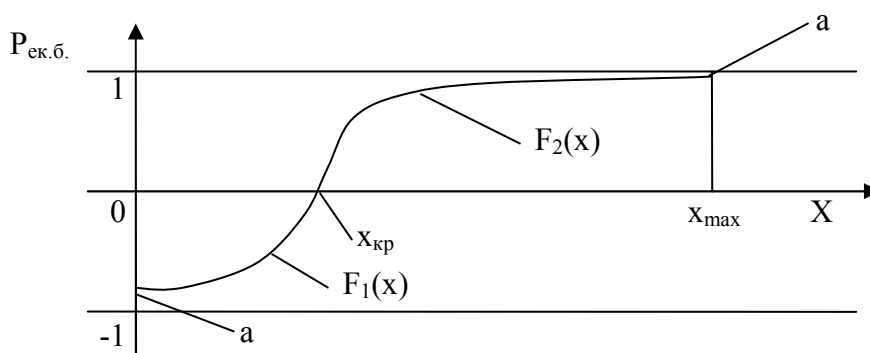

Рисунок 1.1 - Графік залежності рівня економічної безпеки підприємства від показника - «мінімуму» [17]

Величини λ_1 і λ_2 визначаються логарифмуванням рівнянь лівої та правої гілок кривої у точках $(0; -1+a)$ і $(x_{\max}; 1-a)$, відповідно.

$$\begin{aligned}\lambda_1 &= \ln a : x_{kp} \\ \lambda_2 &= \ln a : (x_{kp} - x_{\max})\end{aligned}\quad (1.4)$$

Враховуючи критичні та максимальні значення для кожного показника та прийняту константу «а», виводяться формули, які визначають залежність рівня економічної безпеки підприємства від кожного показника його діяльності, відповідно до типів «мінімум», «максимум» та «інтервал» [36]. Вагомість кожного показника у рівні економічної безпеки підприємства визначається пропорційно середнім відсоткам зростання функції $f(x_i)$ (лівої та правої гілки) при зміні аргументу x_i на 1%.

Для підприємств різних галузей набір показників, які відображають їхню виробничо-фінансову діяльність, буде різним. Однак принципи вибору показників залишаються єдиними для всіх підприємств. Вони повинні бути надійними, зіставними в різні періоди, узагальнюючими (синтетичними) для своїх груп, відносно незалежними один від одного для забезпечення адекватності розробленої формули. Важливо перевіряти всі показники на мультиколінеарність і виключати високорельовані (коефіцієнти кореляції яких перевищують 0,80-0,85). У випадку високорельованих факторів, виключається менш важливий та менше зв'язаний з результатом (рівнем економічної безпеки підприємства).

Вихідні критичні значення показників слід розглядати як теоретичні (розрахункові), тоді як реальні значення x_i повинні знаходитися на межі між дільницею ризику та безпеки [36].

Для будівельних підприємств оцінка економічної безпеки є важливою, передусім, через те, що їх активно задіяний потенціал є визначальним чинником антикризового розвитку, гарантом економічного зростання і підтримки економічної незалежності та безпеки країни [36].

Стратегія економічної безпеки включає характеристику загроз, моніторинг чинників впливу на соціально-економічний стан підприємства, визначення критеріїв та розробку економічної політики. Стратегічне планування дозволяє формально прогнозувати майбутні проблеми та можливості, служить основою для ризик-

менеджменту та допомагає в прийнятті рішень.

Тактичне планування економічної безпеки визначає тактичну політику підприємства в своїй галузі з метою реалізації конкретних завдань.

Інформаційні системи управління підприємством повинні організовуватися для забезпечення стратегічного та тактичного планування та запобігання витоку інформації, що є основою економічної безпеки підприємства [36].

Для оцінки економічної безпеки підприємства можна використовувати методику, яка базується на традиційних показниках, темпах їхньої зміни та визначеннях відхилень фактичних значень показників від граничних. Процедура оцінки включає наступні етапи [1]:

1 Визначення відхилень фактичних значень показників від граничних:

- якщо норматив значення показника характеризується динамікою до зростання:

$$x_i = \frac{a_i}{a_i^n}; \quad (1.5)$$

- якщо норматив значення показника характеризується динамікою до зменшення:

$$x_i = \frac{a_i^n}{a_i}, \quad (1.6)$$

де a_i - фактичне значення показника; a_i^n - граничне значення показника.

2 Укрупнене значення для відповідного блоку показників:

$$Y = x_1 \cdot i_1 + x_2 \cdot i_2 + x_3 \cdot i_3 + \dots + x_n \cdot i_n, \quad (1.7)$$

де i - вага показника в окремому блоці; n - кількість показників у блоці.

3 Фактичний рівень економічної безпеки:

$$R_{EB} = Y_1 + Y_2 + Y_3 + \dots + Y_N; \quad (1.8)$$

4 Граничне значення для загального рівня економічної безпеки:

$$R_{ГЗЕБ} = N, \quad (1.9)$$

де $R_{ГЗЕБ}$ - граничне значення показника економічної безпеки; N - кількість блоків показників, включених до розрахунку.

5 Результуючий показник рівня економічної безпеки визначається як відхилення розрахункового значення від граничного рівня економічної безпеки:

$$R_{\text{сiоx}} = \frac{R_{\text{ЕБ}}}{R_{\text{ГЗЕБ}}}. \quad (1.10)$$

Після розрахунку показників, проводиться аналіз заходів для забезпечення необхідного рівня економічної безпеки за окремими складовими, використовуючи відповідний алгоритм [1].

1 Визначення структури негативних впливів за функціональними компонентами економічної безпеки та розподіл об'єктивних і суб'єктивних негативних впливів.

2 Фіксація вжитих превентивних заходів для уникнення негативних впливів за всіма функціональними компонентами економічної безпеки.

3 Оцінка ефективності проведених заходів з точки зору нейтралізації конкретних негативних впливів за кожним компонентом економічної безпеки.

4 Визначення причин недостатньої ефективності заходів, призначених для подолання наявних і можливих негативних впливів на економічну безпеку.

5 Виявлення неусунених і очікуваних негативних впливів на рівень економічної безпеки.

6 Розроблення рекомендацій щодо усунення існуючих негативних впливів на рівень економічної безпеки і запобігання можливим таким впливам.

7 Оцінка вартості кожного з пропонованих заходів щодо усунення негативних впливів на рівень економічної безпеки та визначення відповідальних за їх реалізацію.

Результати функціонального аналізу представляються у спеціальній таблиці-карті. Під час заповнення цієї таблиці враховують негативні явища, які впливають на кілька складових економічної безпеки, розглядаючи їх окремо для кожної складової. Вартість заходів, які стосуються різних функціональних компонент, враховується в бюджеті підприємства лише один раз [1].

Оцінка ефективності діяльності відповідних структурних підрозділів підприємства проводиться на основі даних про витрати на запобігання можливим негативним впливам на економічну безпеку та про розміри відверненої і заподіяної шкоди. Це надає об'єктивний огляд ефективності роботи всіх структурних підрозділів з цього питання. Конкретна оцінка ефективності використовує такі

показники: витрати на здійснення заходу; розмір відверненої шкоди; розмір заподіяної шкоди; ефективність заходу (різниця відверненої та заподіяної шкоди, поділена на витрати на здійснення заходу) [1].

1.3 Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства

Для досягнення сталого розвитку, прибутковості та ефективного функціонування підприємства необхідно створити сприятливе середовище і забезпечити належні зовнішні та внутрішні умови. Важливим чинником є механізм забезпечення економічної безпеки, спрямований на максимально ефективну діяльність і забезпечення стану захищеності підприємства від деструктивних чинників. Це включає ефективне використання ресурсів, стійкий розвиток, конкурентні переваги та узгодження економічних інтересів [2].

Наприклад, через молодість напрямку досліджень економічної безпеки підприємства існує різне розуміння суті економічної безпеки, її системи та механізму. Механізм забезпечення часто називають механізмом підвищення економічної безпеки, механізмом функціонування системи ЕБП тощо. Однак для узгодженості термінології важливо залишити дві синонімічні назви - механізм забезпечення та механізм управління [2].

В таблиці 1.2 наведена структура механізму забезпечення економічної безпеки підприємства. Якщо уявити систему економічної безпеки як будівлю з різними елементами, то механізм забезпечення можна визначити як замок, який відповідає за захищеність. Засоби управління служать для здійснення контролю, а методи представляють собою шляхи використання цих засобів. Функції управління реалізуються через використання адміністративних (пов'язаних з традиційними аспектами управління, такими як планування, організація, аналіз) та економічних методів (включаючи страхування та хеджування) [3].

Формування економічної безпеки підприємства включає в себе ідентифікацію ключових ризиків, які розподіляються за сферами виявлення та формами інвестування.

Ризики за сферами виявлення охоплюють:

- економічний ризик, пов'язаний із змінами економічних факторів у процесі

підприємницької діяльності або реалізації інвестиційного проекту;

- соціальний ризик, що включає страйки, реалізацію непередбачених соціальних програм та інші аналогічні види ризиків, що виникають під тиском робітників;

- політичний ризик, пов'язаний із виникненням різноманітних законодавчих обмежень, пов'язаних із зміною економічної політики держави;

- екологічний ризик, який включає в себе можливість екологічних катастроф і природних лих (землетруси, лісові пожежі, повені), що негативно впливають на господарську діяльність підприємства [3].

Таблиця 1.2 - Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства [3]

Механізм забезпечення ЕБП		
Способи впливу	Засоби впливу	Забезпечуюча частина
Методи Адміністративні: - планування - прогнозування - організація - управлінський облік - аналіз - діагностика - регулювання - стимулювання - контроль - координація Економічні: - традиційні (страхування, хеджування) - альтернативні	Інструменти - плани - прогнози - програми - проекти - результати аналізу - форми контролю - аудит Важелі - прибуток - амортизація - ціна товару - дивіденди - синергізм - заробітна плата - пені, штрафи - інвестиції	Забезпечення - науково-методичне - організаційно-економічне - фінансове - техніко-технологічне - кадрове - інформаційно-аналітичне - нормативно-правове - матеріально-технічне - функціональне - структурне - інституційне

Ризики в підприємницькій діяльності за формами інвестування поділяються на:

- ризики реального інвестування, пов'язані з порушенням графіків поставок матеріалів та комплектуючих, значним зростанням цін на інвестиційні товари, неправильним вибором підрядників та іншими факторами, які впливають на ефективність інвестиційного проекту;

- ризики фінансового інвестування, пов'язані з недбалим вибором фінансових інструментів для інвестування, фінансовими труднощами чи банкрутством окремих емітентів, непередбаченими змінами умов інвестування.

Рівень економічної безпеки підприємства суттєво визначається складом кадрів, їхнім інтелектом і професіоналізмом. Охорона працівників та

інтелектуальної власності включає в себе взаємопов'язані, але самостійні напрями діяльності суб'єкта господарювання.

На етапі оцінки загроз та можливої шкоди визначають основні негативні впливи на економічну безпеку підприємства, зокрема, недостатню кваліфікацію працівників, їхнє небажання або неспроможність приносити максимальну користь фірмі. Це може бути обумовлено низьким рівнем управління персоналом, фінансовими обмеженнями щодо оплати праці окремих категорій персоналу або неефективним їхнім використанням [6].

Процес планування та управління персоналом, спрямований на забезпечення належного рівня економічної безпеки, повинен охоплювати організацію системи підбору, найму, навчання та мотивації праці необхідних працівників, включаючи матеріальні та моральні стимули, престижність професії та забезпечення соціальними благами.

На першому етапі аналізується ринок технологій виробництва аналогічної продукції, а також науково-технічна інформація щодо нових розробок у цій галузі.

Другий етап включає аналіз товарних ринків, оцінку перспектив розвитку ринків продукції підприємства і прогнозування можливої специфіки технологічних процесів.

Третій етап присвячений розробленню технологічної стратегії розвитку підприємства, включаючи виявлення перспективних товарів, планування технологічних процесів та бюджетування технологічного розвитку [21].

Організація економічної безпеки підприємства включає різноманітні компоненти, такі як інформаційний, техніко-технологічний, фінансовий, кадровий, екологічний та силовий.

Інформаційний аспект передбачає виконання службою підприємства різних функцій, які взаємодіють для забезпечення збору та захисту інформації, що стосується підприємницької діяльності. Серед таких функцій варто відзначити збирання та аналіз інформації, пов'язаної з діяльністю підприємства, прогнозування тенденцій науково-технічних, економічних і політичних процесів, оцінювання рівня економічної безпеки підприємства та розробка рекомендацій для його підвищення.

Підприємство регулярно отримує потоки інформації, які розрізняються за

джерелами їх формування (виникнення). Такі джерела можуть бути класифіковані як відкрита офіційна інформація, вірогідна нетаємна інформація, отримана через неформальні контакти працівників фірми, та нетаємна інформація, яка отримана за допомогою спеціальних технічних засобів [21].

Оперативна реалізація заходів щодо збору та захисту інформації передбачає послідовне виконання комплексу робіт, таких як збирання різних видів необхідної інформації та її систематизація. Ці процеси здійснюються відповідною службою підприємства (організації) для упорядкування і підготовки до подальшого глибокого аналізу. З метою систематизації використовуються класифікатори інформації, внутрішні бази даних і каталоги.

Аналіз отриманої інформації включає обробку зібраних даних за допомогою різних технічних засобів і методів аналізу. Під час проведення аналітичних робіт здійснюються прогнозні розрахунки у всіх аспектах інформаційної діяльності та можливих варіантах поведінки конкурентів за допомогою різних методів моделювання.

Захист інформаційного середовища підприємства традиційно включає заходи, спрямовані на захист від промислового шпигунства конкурентів. Це включає технічний захист приміщень, транспорту, кореспонденції, переговорів та документації від несанкціонованого доступу, а також збирання інформації про потенційних ініціаторів промислового шпигунства та вжиття необхідних запобіжних заходів для припинення таких спроб [31].

При удосконаленні техніко-технологічної бази підприємства постійно проводяться заходи щодо забезпечення його безпеки. Техніко-технологічна складова передбачає застосування заходів, які розділяються на кілька етапів.

Екологічна складова включає в себе проблеми забезпечення екологічної безпеки суб'єктів господарювання, включаючи відповідність національним (міжнародним) нормам щодо вмісту шкідливих речовин та дотримання екологічних параметрів продукції. Алгоритм охорони екологічної складової економічної безпеки підприємства включає проведення розрахунків ефективності заходів, що стосуються екологічної безпеки. Також передбачається розробка альтернативних напрямів реалізації заходів для дотримання норм екологічної безпеки та практичне втілення

запланованих заходів підприємством в ході його діяльності [28].

Організація економічної безпеки підприємства включає силовий аспект, який вимагає практичних заходів спеціального підрозділу для захисту майна, продукції, інформації та персоналу суб'єкта господарювання. Негативний вплив на рівень силової складової економічної безпеки може бути обумовлений різними факторами, такими як недостатня здатність конкуруючих підприємств досягти переваг чесними методами, що включає підвищення якості продукції, зниження витрат тощо. Сукупність силових дій включає фізичні та моральні впливи, спрямовані проти конкретної особистості, а також практичні дії, спрямовані на запобігання шкоди майну і забезпечення інформаційного середовища суб'єкта господарювання [28].

Висновок до 1 розділу

Встановлено, що головна мета управління економічною безпекою полягає у забезпеченні ефективного функціонування операційної системи та раціональному використанні ресурсів, підтримці оптимального рівня активності персоналу та підвищенні якості господарських процесів підприємства, а також сприянні нарощуванню його виробничого потенціалу.

Організація економічної безпеки підприємства передбачає проведення прогнозування та планування економічної безпеки за функціональними складовими, функціональний аналіз рівня економічної безпеки та загальну оцінку досягнутого рівня економічної безпеки.

Учасники економічних відносин, незалежно від свого бажання, протягом своєї діяльності стикаються з певним рівнем невизначеності та, відповідно, відчують вплив ризиків, які випливають з ринкової економіки загалом та конкретних умов економіки країни або конкретної сфери діяльності.

Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства представляє собою систему способів, засобів впливу та підсистем забезпечення, які сприяють реалізації функції управління в системі економічної безпеки підприємства для забезпечення його захищеності. Успішність управління та гарантування захищеності від загроз перш за все залежить від ефективного використання зазначених компонентів механізму.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1 Дослідження тенденцій окремих показників економічної безпеки вітчизняних будівельних підприємств

Економічна безпека будівельних підприємств ґрунтується на різних компонентах, таких як макроекономічний, фінансовий, інвестиційний, науково-технологічний та виробничий. Кожен з цих аспектів включає ряд показників, які будуть розглянуті далі.

На думку експертів, найбільший вплив на економічну безпеку будівельних підприємств має фінансовий компонент, тоді як інвестиційний компонент виявився найменш важливим. Експертами виступили керівники будівельних підприємств з різних регіонів України. Згідно з їхніми оцінками, інші функціональні компоненти економічної безпеки будівельних підприємств розташовані в такому порядку важливості: виробничий, науково-технологічний та макроекономічний.

У таблиці 2.1 наведено значення показників макроекономічного функціонального компонента економічної безпеки будівельних підприємств за період з 2018 по 2022 роки.

Таблиця 2.1 - Значення та вагові коефіцієнти показників макроекономічного компонента економічної безпеки будівельних підприємств в Україні у 2018 - 2022 рр. [26]

Показник	Значення за роками					Ваговий коефіцієнт
	2018	2019	2020	2021	2022	
Кількість діючих підприємств на одну тисячу осіб наявного населення, од.	3,54	3,96	4,19	4,51	4,56	0,107
Відношення кількості новостворених підприємств до тих, що припинили діяльність	1,67	1,48	1,46	1,09	1,1	0,078
Частка прибуткових підприємств, %	63	64,8	67,2	67,8	68,5	0,122
Темпи приросту обсягів будівництва в середньому одним підприємством, %	108,4	112,9	115,5	105,8	110,3	0,12
Рівень тінізації економіки до ВВП, %	61,8	57,7	56,7	56,7	51,5	0,131
Середній термін створення нового підприємства, днів	39,1	41,2	35	35	34	0,086
Кількість злочинних дій щодо суб'єктів господарювання, кількість випадків на 100 підприємств	1,05	1,01	0,96	1,25	2,08	0,128
Середній термін отримання ліцензій та дозволів, днів	249,3	249,3	249,3	249,3	273	0,113
Середній термін реєстрації власності, днів	72,1	82,4	95,8	95,8	95,8	0,115

На думку фахівців, найбільший вплив на рівень макроекономічного функціонального компонента мають такі показники, як коефіцієнт тінізації економіки (ваговий коефіцієнт - 0,131), кількість злочинних та/чи дискримінаційних дій відносно суб'єктів господарювання (0,128) та частка прибуткових підприємств (0,122).

Найменше впливають на рівень цього компонента економічної безпеки будівельних підприємств такі показники, як відношення кількості новостворених підприємств до тих, що припинили свою діяльність (0,078), та середній термін створення підприємства (0,086).

Останнє може бути пояснене тим, що топ-менеджмент будівельних підприємств вважає, що термін створення підприємства радше активізує ділову активність населення та менше відображає рівень економічної безпеки підприємств. З іншого боку, збільшення кількості припинених діяльностей підприємств може бути визначено не важкістю ринкової конкуренції, а, наприклад, суб'єктивними рішеннями підприємців щодо створення нових підприємств для оптимізації кредиторської заборгованості, диверсифікації бази оподаткування та ін.

Експерти визначили темпи приросту обсягів будівництва, термін реєстрації власності та терміни отримання ліцензій та дозволів як показники, які найбільше впливають на макроекономічний компонент економічної безпеки будівельних підприємств.

З урахуванням високого впливу показників, таких як рівень тінізації економіки до ВВП та частки прибуткових підприємств, можна позитивно зафіксувати зростання питомої ваги прибуткових підприємств від 63% у 2018 році до 68,5% у 2022 році, а також зменшення частки тіньового сектора економіки з 61,8% у 2018 році до 51,5% у 2022 році. Проте, значення цього показника все ще залишається вищим за критичний рівень.

Додатково, позитивно на макроекономічний компонент економічної безпеки будівельних підприємств в Україні впливають: скорочення середнього терміну створення підприємства, збільшення кількості діючих підприємств на тисячу осіб населення, а також збільшення відношення кількості новостворених підприємств до кількості припинених у 2022 році порівняно з 2021 роком. З іншого боку, негативно

впливає на досліджуваний компонент економічної безпеки збільшення злочинних та/чи дискримінаційних дій щодо суб'єктів господарювання, а також збільшення середніх термінів отримання ліцензій та дозволів, реєстрації власності.

Фінансовий компонент економічної безпеки будівельних підприємств щорічно зростає, що є позитивним явищем (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2 - Значення та вагові коефіцієнти показників фінансового компонента економічної безпеки будівельних підприємств в Україні у 2018 - 2022 рр. [26]

Показник	Значення за роками					Ваговий коефіцієнт
	2018	2019	2020	2021	2022	
Індекс захищеності юридичних прав кредиторів і позичальників	9	8	8	8	7	0,132
Сукупний рівень оподаткування, % до валового прибутку	20,7	20,93	18,85	22,88	15,55	0,145
Середній рівень відсоткової ставки за кредитами, %	20,2	18,2	18	16,9	15,6	0,143
Умовний середній загальний коефіцієнт ліквідності	1,076	1,082	1,092	1,131	1,185	0,121
Умовний середній коефіцієнт фінансової незалежності	0,464	0,474	0,48	0,476	0,624	0,111
Рівень інфляції, %	109,8	104,1	105	110	126,6	0,136
Показник «щільності страхування» (страхові премії на одну особу), дол. США	21,94	55,71	105,1	89,54	107,2	0,106
Динаміка капіталізації підприємств, %	105,5	104,1	106,4	107,3	106,8	0,106

На фінансову складову економічної безпеки будівельних підприємств в Україні найбільш негативно впливає зростання рівня інфляції, який щорічно збільшується (у 2022 році цей показник склав 126,6%, зростання на 16,8% порівняно з 2018 роком), а також зниження індексу захищеності юридичних прав кредиторів та позичальників (з дев'яти балів в 2018 році до семи в 2022 році, за десятибальною шкалою). За висновками експертів, ці показники мають високі вагові коефіцієнти в фінансовому складникові економічної безпеки (відповідно 0,136 та 0,132).

На рівень фінансової безпеки будівельних підприємств позитивно впливають такі показники: зниження загального рівня оподаткування (показник з найвищим ваговим коефіцієнтом - 0,145); зменшення середньої рівня відсоткової ставки за кредитами (0,143); підвищення умовних середніх коефіцієнтів ліквідності (0,121) та фінансової незалежності (0,111); зростання показника щільності страхування (0,106); збільшення динаміки капіталізації підприємств (0,106).

Також варто відзначити негативну тенденцію значного погіршення інвестиційного компонента економічної безпеки будівельних підприємств в Україні

(таблиця 2.3), що відбувається за умов зменшення значень основного показника – рівня захищеності інтересів інвесторів (ваговий коефіцієнт цього показника – 0,277), який спадає з чотирьох балів у 2018 році до 2,7 у 2022 році. Також до погіршення інвестиційного компонента економічної безпеки будівельних підприємств в Україні призводять інші негативні тенденції, такі як підвищення рівня зносу основних фондів (в 2022 році цей показник зменшився на 2,3% в порівнянні з 2021 роком, але він є все ще вкрай високим) та значне відставання темпів приросту обсягів ПІІ від темпів зростання ВВП в Україні.

Таблиця 2.3 - Значення та вагові коефіцієнти показників інвестиційного компонента економічної безпеки будівельних підприємств в Україні у 2018 - 2022 рр. [26]

Показник	Значення за роками					Ваговий коефіцієнт
	2018	2019	2020	2021	2022	
Індекс захищеності інтересів інвесторів	4	3	3	3,7	2,7	0,277
Рівень зносу основних фондів, %	38,1	46,2	59,5	63,6	61,3	0,265
Відношення обсягу інвестицій до вартості основних фондів, %	5,24	6,4	8,96	10,03	12,02	0,234
Відношення чистого приросту прямих іноземних інвестицій (ПІІ) до ВВП, %	0,98	0,929	0,929	1,02	0,98	0,224

Єдиним показником, що впливає позитивно і характеризує інвестиційний компонент економічної безпеки будівельних підприємств в Україні, є співвідношення обсягів інвестицій до вартості основних фондів вітчизняних підприємств. Цей показник демонструє тенденцію до зростання і за період 2018-2022 рр. збільшився більше ніж удвічі.

Значення більшості показників науково-технологічного компонента економічної безпеки будівельних підприємств є надзвичайно низькими (таблиця 2.4). Ці значення перевищують нижній критичний поріг безпеки.

Таблиця 2.4 - Значення та вагові коефіцієнти показників науково-технологічного компонента економічної безпеки будівельних підприємств в Україні у 2018-2022 рр. [26]

Показник	Значення за роками					Ваговий коефіцієнт
	2018	2019	2020	2021	2022	
Частка нових видів продукції (послуг), %	1,19	1,39	1,27	1,21	0,99	0,239
Частка підприємств, які впроваджують інновації, %	16,5	15,6	14,1	12,3	11,5	0,271
Коефіцієнт винахідницької активності (кількість отриманих охоронних документів на 1 млн. осіб)	160,9	161,1	171,6	167,9	174,9	0,268
Темпи збільшення кількості інноваційно-активних підприємств, %	1,03	1,01	0,94	0,91	0,97	0,222

Науково-технологічний компонент економічної безпеки будівельних підприємств в Україні негативно впливає на економічну безпеку через такі його показники: зниження частки вітчизняних підприємств, які впроваджують інновації (0,271), зменшення ваги нових видів продукції/послуг (0,239) та низькі темпи приросту кількості інноваційно-активних підприємств (0,222).

З іншого боку, позитивний вплив на цей функціональний компонент безпеки будівельних підприємств забезпечує лише підвищення рівня винахідницької активності населення. Варто врахувати, що цей показник зростає, але важливо відзначити його негативний аспект, а саме те, що зростання обумовлене переважно скороченням загальної кількості населення України.

На думку експертів, другим за важливістю у впливі на рівень економічної безпеки будівельних підприємств в Україні є виробничий компонент (таблиця 2.5).

Виробничий аспект економічної безпеки будівельних підприємств в Україні підвищився завдяки таким факторам: зростанню середньої умовної продуктивності праці (практично у 2,5 рази у 2022 р. порівняно з 2018 р., при цьому коефіцієнт впливу цього показника на загальну величину виробничої безпеки є найбільшим - 0,187); підвищенню фондівіддачі основних засобів; перевищенню темпів зростання продуктивності праці над темпами росту обсягів господарської діяльності підприємств. У той же час негативними чинниками є: менший темп зростання продуктивності праці на будівельних підприємствах порівняно з темпами росту обсягів господарської діяльності та збільшення витратомісткості будівництва.

Таблиця 2.5 - Значення та вагові коефіцієнти показників виробничого компонента економічної безпеки будівельних підприємств в Україні у 2018 - 2022 рр. [26]

Показник	Значення за роками					Ваговий коефіцієнт
	2018	2019	2020	2021	2022	
Умовна продуктивність праці, тис грн./ос.	11,58	13,66	17,51	21,99	26,72	0,187
Фондовіддача, грн. /грн.	0,241	0,268	0,309	0,356	0,393	0,173
Відношення темпів зростання продуктивності праці до обсягів реалізації	0,9	1,11	1,17	1,26	1,16	0,15
Коефіцієнт плинності кадрів	1,79	1,65	2,66	0,91	0,9	0,158
Витратомісткість виробництва, %	97	94,6	98,9	98,7	98,5	0,18
Рентабельність операційної діяльності будівельних підприємств, %	4,3	4,4	6,6	7,2	6,8	0,152

Важливо відзначити, що особливо негативним є те, що значення таких

показників економічної безпеки вітчизняних будівельних підприємств, як частка прибуткових підприємств, рівень тінізації економіки, середній термін отримання ліцензій та дозволів, середній термін реєстрації власності, рівень зносу основних засобів, більшість показників науково-технологічного аспекту економічної безпеки будівельних підприємств, продуктивність праці та відношення темпів її зростання до обсягів ВВП, а також плинність персоналу, значно нижчі за критичні рівні.

Кількість цих показників є значущою, а їх вплив на рівень економічної безпеки вітчизняних будівельних підприємств великий. Саме це відзначається як негативний фактор, тому для цих підприємств необхідно розробляти спеціальну державну політику, спрямовану на підвищення їх економічної безпеки.

2.2 Загальна характеристика ПП «Добробуд ВВ» та аналіз середовища його функціонування

Приватне підприємство «Добробуд ВВ» створено 15 липня 2012 року. Місце знаходження підприємства: вул. Незалежності, 11, м. Коломия, Івано-Франківська обл., Україна.

ПП «Добробуд ВВ» спеціалізується на будівництві житлових будинків та надає широкий спектр послуг. Основними напрямками діяльності ПП «Добробуд ВВ» є:

1 Будівництво житлових об'єктів. Фірма здійснює будівництво житлових будинків з використанням сучасних технологій та матеріалів. Пропонуються проекти різного типу житла, включаючи котеджі, апартаменти та інші форми житла.

2 Девелопмент. Компанія веде діяльність у сфері девелопменту, що означає комплексне управління будівельними проектами від стадії проектування до введення в експлуатацію.

3 Використання сучасних технологій та дизайну. Фірма активно застосовує сучасні технології та дизайнерські рішення в своїх проектах для забезпечення високого рівня комфорту та естетичності.

4 Забезпечення стандартів якості та безпеки. Компанія дотримується високих стандартів якості та безпеки під час будівництва, що може гарантувати клієнтам

надійні та безпечні будівельні об'єкти.

5 Надання комплексних послуг, включаючи консультації, проектування, будівництво та післябудівельне обслуговування.

Спектр послуг та підходи до будівництва можуть варіюватися залежно від конкретних проектів та потреб клієнтів.

Почнемо аналіз внутрішнього середовища підприємства з розгляду його місії. Місія ПП «Добробуд ВВ» визначається як задоволення потреб споживачів у комфортабельних житлових приміщеннях.

Цілі підприємства є конкретними станами окремих характеристик організації, досягнення яких є бажаним і є основою для планування діяльності. Основні цілі ПП «Добробуд ВВ» на 2024 рік представлені на рисунку 2.1.

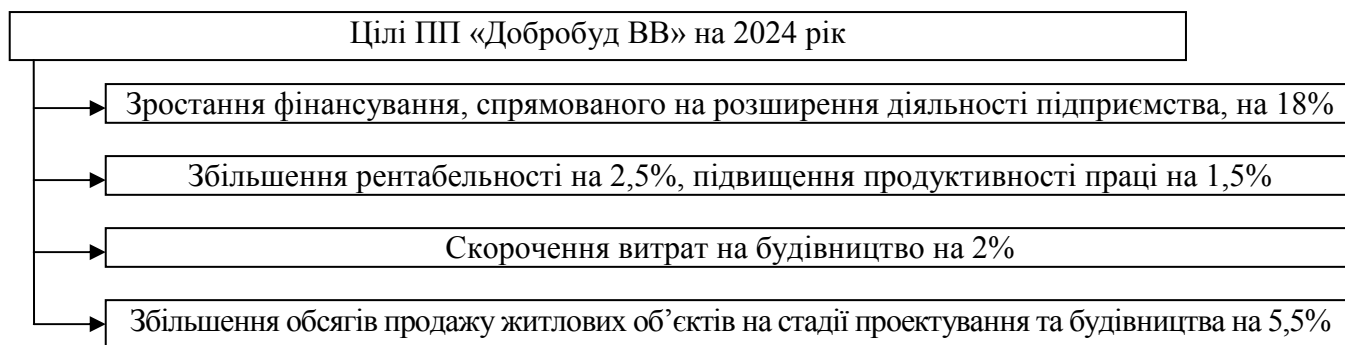

Рисунок 2.1 - Цілі ПП «Добробуд ВВ»

Виконання завдань та реалізація місії ПП «Добробуд ВВ» здійснюються через організаційно-виробничу структуру підприємства. Ця структура включає комплекс виробничих підрозділів та різних служб, а також визначає форми взаємодії між ними. Організаційна структура ПП «Добробуд ВВ» наведена на рисунку 2.2.

Дана структура відноситься до лінійно-функціональних з трьома рівнями ієрархії, що вказує на встановлення взаємозв'язків «керівник-підлеглий» в рамках лінійної ієрархії. Кожен працівник підзвітний тільки одній особі.

Генеральний директор здійснює повсякденне управління підприємством, гарантує виконання завдань та координує виробничо-господарську, соціальну, побутову та інші види діяльності.

В підпорядкуванні у генерального директора знаходяться заступники з господарської частини, з будівництва, з постачання, з фінансів та комерції;

начальники юридичного відділу, відділу управління персоналом, відділу охорони праці і техніки безпеки, служби економічної безпеки; головний бухгалтер та помічник генерального директора.

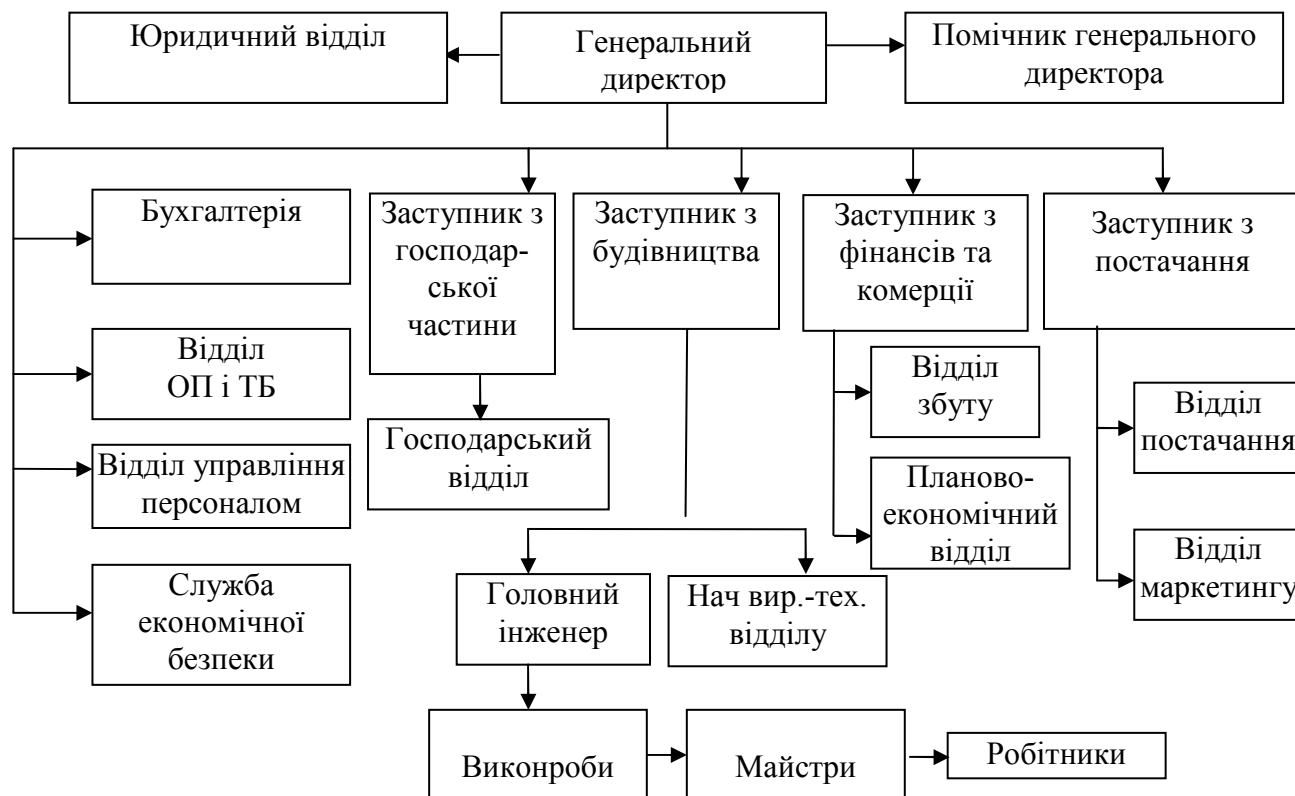

Рисунок 2.2 - Організаційна структура ПП «Добробуд ВВ»

Заступнику директора з будівництва підпорядковані головний інженер, начальник виробничо-технічного відділу та виконроби. Головний інженер керує технологією будівництва, впроваджує передові методи організації праці та нову техніку, забезпечує ефективність будівельних робіт. Начальник відділу постачання організовує та керує роботою відділу, забезпечуючи потрібні матеріали та комплектуючі. Виконроби безпосередньо виконують будівельні роботи та керують майстрами та робітниками. Бухгалтерія, що включає головного бухгалтера, бухгалтера та економіста, забезпечує бухгалтерський облік і звітність, визначає перспективи розвитку підприємства та аналізує вже виконану роботу. Загалом, організаційна структура ПП «Добробуд ВВ» сприяє успішній його діяльності.

Станом на 01.01.2023 на підприємстві працює 314 працівників. Загальна чисельність персоналу протягом 2020-2022 рр. зросла на 39 осіб. В компанії працюють в основному досвідчені працівники, середній час роботи яких в ПП «Добробуд ВВ» складає 8-12 років.

Аналіз фінансових результатів діяльності ПП «Добробуд ВВ» за 2020-2022 рр. виконаємо на основі таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 - Аналіз фінансових результатів ПП «Добробуд ВВ» за 2020-2022 рр., тис. грн.

Показники	Роки			Відхилення			
	2020	2021	2022	абсолютне		відносне, %	
				2021/ 2020	2022/ 2021	2021/ 2020	2022/ 2021
Чистий дохід від реалізації продукції	25449,7	35698,4	68928,5	10248,7	33230,1	40,3	93,1
Собівартість реалізованої продукції	19258,8	26236,6	53886,2	6977,8	27649,6	36,2	105,4
Валовий прибуток	6190,9	9461,8	15042,3	3270,9	5580,5	52,8	59
Інші операційні доходи	2632	3352,3	3814,7	720,3	462,4	27,4	13,8
Адміністративні витрати	1132,7	1336,5	1233,1	203,8	-103,4	18	-7,7
Витрати на збут	1455,7	1651,4	1224,5	195,7	-426,9	13,4	-25,9
Інші операційні витрати	374	372,9	526,5	-1,1	153,6	-0,3	41,2
Фінансові результати від операційної діяльності	5860,5	9453,3	15872,9	3592,8	6419,6	61,3	67,9
Інші доходи	241,2	237,1	422	-4,1	184,9	-1,7	78
Інші витрати	99,7	397	250	297,3	-147	298,2	-37
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування:	6002	9293,4	16044,9	3291,4	6751,5	54,8	72,6
Податок на прибуток від звичайної діяльності	1080,4	1672,8	2888,1	592,4	1215,3	54,8	72,7
Чистий прибуток (збиток)	4921,6	7620,6	13156,8	2699	5536,2	54,8	72,6

З таблиці 2.6 бачимо, що чистий дохід від реалізації продукції зріс із 25,449.7 млн. грн. у 2020 році до 68,928.5 млн. грн. у 2022 році. Абсолютне відхилення в 2022 році в порівнянні з 2020 роком складає 43,478.8 млн. грн., відносне зростання за три роки склало 170.6%. Собівартість реалізованої продукції також зросла з 19,258.8 млн. грн. у 2020 році до 53,886.2 млн. грн. у 2022 році. За три роки показник зріс на 34,627.4 млн. грн. або 179.6%.

Зміни в цінах на житлові об'єкти в Коломиї обумовлені такими факторами, як збільшення попиту на нерухомість, підвищення вартості будівельних матеріалів, зростання вартості енергоносіїв, а також зміни в рівні мінімальної заробітної плати.

Валовий прибуток ПП «Добробуд ВВ» зріс з 6,190.9 млн. грн. у 2020 році до 15,042.3 млн. грн. у 2022 році. Зростання за три роки склало 8,851.4 млн. грн. (або 143%). Фінансові результати від операційної діяльності зросли з 5,860.5 млн. грн. у

2020 році до 15,872.9 млн. грн. у 2022 році Приріст за досліджуваний період становив 10,012.4 млн. грн. або 170.9%. Чистий прибуток компанії зріс з 4,921.6 млн. грн. у 2020 році до 13,156.8 млн. грн. у 2022 році. Абсолютне відхилення в 2022 році порівняно з 2020 роком складає 8,235.2 млн. або 167.4%.

Таким чином, фінансові результати показують, що ПП «Добробуд ВВ» має міцний «фундамент під ногами» у плані обсягів виробництва та чистого прибутку.

Маркетингові зусилля ПП «Добробуд ВВ» спрямовані на постійне розширення бази потенційних клієнтів у Коломиї та Івано-Франківській області. Підприємство активно здійснює пошук нових покупців та веде асортиментну політику, регулюючи присутність на ринку об'єктів нерухомості на різних етапах життєвого циклу.

Щодо досліджень і розробок технологій, ПП «Добробуд ВВ» впроваджує відповідні технології для досягнення конкурентних переваг. Компанія самостійно не виконує дослідницьких та конструкторських робіт, а впроваджує напрацювання сторонніх підприємств. ПП «Добробуд ВВ» має необхідну для виконання будівельних робіт техніку, включаючи будівельне обладнання та транспортні засоби. Оновлення та поповнення основних фондів відбувається системно.

Аналіз внутрішнього середовища ПП «Добробуд ВВ» дозволив встановити сильні і слабкі сторони підприємства. До сильних аспектів належать чіткий розподіл обов'язків, концентрація влади, досвід роботи керівників виробничих підрозділів, досвідчений персонал, прибутковість та наявність фінансів для конкурентної боротьби. З іншого боку, слабкими сторонами є вимоги до високої кваліфікації управлінців, відсутність систем стимулювання персоналу та низька кваліфікація допоміжного персоналу.

ПП «Добробуд ВВ» є відкритою системою, в постійній взаємодії з різними елементами зовнішнього середовища. Надзвичайна важливість дослідження зовнішнього середовища визначається тим, що воно визначає рівень визначеності, в межах якого приймаються управлінські рішення.

Зовнішнє середовище прямого впливу на підприємство, відоме як мікросередовище, включає такі об'єкти, як споживачі, конкуренти, постачальники, державні органи, фінансово-кредитні установи та інші зовнішні агенти. Підприємство взаємодіє з усіма елементами цього середовища, а зміни в його

діяльності мають вплив на всю систему.

1 Постачальниками ресурсів для ПП «Добробуд ВВ» є різноманітні суб'єкти господарювання, які забезпечують його необхідними інформаційними, матеріально-технічними та трудовими ресурсами.

2 Фізичні та юридичні особи є основними споживачами послуг ПП «Добробуд ВВ». Фізичні особи обирають квартири в будинках, побудованих підприємством, а також замовляють послуги з проектування, монтажу інженерних мереж та вимірювальних засобів. Вимоги фізичних осіб включають якісне виконання робіт, раціональне планування житла, можливість внесення змін у проект, виконання оздоблювальних робіт до здачі нерухомості в експлуатацію.

Юридичні особи, крім зазначених послуг, замовляють також архітектурне та будівельне проектування, проектування внутрішніх та зовнішніх інженерних мереж і систем, конструювання несучих конструкцій, будівництво та монтаж інженерних і транспортних мереж, технологічне проектування, зведення інженерних мереж і систем, зведення конструкцій будівель і споруд, а також забезпечення захисту конструкцій, устаткування та мереж.

3 Завоювання комерційного успіху на ринку ПП «Добробуд ВВ» здійснюється шляхом систематичного та всебічного аналізу конкурентів, а також задоволення потреб клієнтів через пропозицію конкурентоздатних об'єктів нерухомості. Серед фірм-конкурентів ПП «Добробуд ВВ» виокремлюються такі:

- ТОВ БФ «Бойків-Буд»;
- ТОВ «Західспецбуд-11»;
- Коломийське кооперативно-державне будівельно-монтажне об'єднання;
- ТОВ «Коломия-Інвестбуд»;
- ВКФ «Будсервіс»;
- ЖБК № 2 та інші.

Найбільшим конкурентом досліджуваного підприємства є ТОВ «Коломия-Інвестбуд». Важливим завданням для ПП «Добробуд ВВ» є збереження своїх позицій на ринках збуту, що вимагає виявлення сильних і слабких сторін конкурентів та розроблення стратегії конкурентної боротьби на основі отриманих результатів.

4 Значний вплив на функціонування підприємств здійснюють контактні аудиторії, які включають у себе:

- державні органи управління, які регулюють ті чи інші аспекти діяльності підприємства та безпосередньо впливають на рівень конкуренції та її жорсткість. У 2022 році відбулось значне оновлення державних будівельних норм (ДБН), а саме: ДБН А.2.2-1:2021. Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС) (BN01:6644—7432-9782-8367) - заміна ДБН А.2.2-1-2003; ДБН В.1.2-6:2021. Основні вимоги до будівель і споруд. Механічний опір та стійкість (BN01:0240—2383-1851-9611) - заміна ДБН В.1.2-8-2008; ДБН В.1.2-7:2021. Основні вимоги до будівель і споруд. Пожежна безпека (BN01:6632—5616-5489-2049) - заміна ДБН В.1.2-7-2008 тощо. Ці зміни вказують на оновлення та модернізацію будівельних норм для покращення якості та безпеки будівельних проектів в Україні. В результаті, досліджуваному підприємству необхідно враховувати вказані зміни у своїй проектній діяльності, що вимагає додаткових затрат часу та інших ресурсів;

- засоби масової інформації (ЗМІ), які можуть розміщувати замовлені матеріали, як позитивного, такі і негативного забарвлення, щодо різних аспектів функціонування ПП «Добробуд ВВ»;

- місцеве населення, що може відчувати негативний вплив підприємства (наприклад, шум, забруднення довкілля) та, відповідно, створювати перешкоди для його діяльності. Також, якщо підприємство створює нові робочі місця, ефективно сплачує податки та бере участь у благодійних заходах, місцеве населення може підтримувати його.

Макросередовище, відоме як середовище непрямої дії, охоплює суспільні відносини, інститути та інші фактори, які впливають на організації опосередковано. Основні складові цього середовища включають економічні, політичні, соціокультурні, науково-технологічні, екологічні та інші аспекти.

Економічні фактори мають суттєвий вплив на умови господарювання. Загальний стан економіки і її розвиток періодично змінюють економічне середовище. Для забезпечення сприятливих умов діяльності підприємству необхідно постійно моніторити економічну ситуацію і оцінювати можливі наслідки для себе. Зокрема, світова фінансова криза негативно позначилася на економіці України,

включаючи фінансово-господарську діяльність ПП «Добробуд ВВ». Виникли проблеми з курсом гривні, криза банківської системи та утруднення з привертанням кредитних ресурсів. Недостатність обігових коштів призвела до порушень графіків та технологій будівельних робіт, що впливає на якість об'єктів та збільшує їх собівартість. Неоплачені рахунки за житлові об'єкти призводять до зростання кредиторської заборгованості. У таких умовах підприємство обмежується в оновленні основних засобів виробництва та у впровадженні нових технологій та модернізації.

Політичні аспекти повинні бути постійно на увазі керівників ПП «Добробуд ВВ», особливо в умовах нестабільного політичного середовища, характерного для періоду трансформації економічних відносин. В першу чергу на підприємство впливає війна України з рф. Оскільки більшість працівників ПП «Добробуд ВВ» є чоловіками призовного віку, компанія може стикнутися з тим, що, буквально, не буде кому працювати. Також, відмінності в податковому законодавстві можуть впливати на витрати, рівень чистого прибутку та інші показники розвитку підприємства, викликаючи негативні наслідки. Зменшення стабільності в суспільстві також впливає на функціонування ПП «Добробуд ВВ», збільшуючи ймовірність соціальних турбулентностей.

Демографічні аспекти визначають зміни в структурі населення за різними параметрами, такими як вік, національність, кваліфікація, рівень освіти, доходи, споживацькі вподобання та інші. Аналіз цих факторів дозволяє розуміти, чи вистачає місцевому населенню необхідного освітнього та кваліфікаційного рівня для позитивного сприйняття робіт, які виконує ПП «Добробуд ВВ», а також передбачити, як діяльність підприємства вплине на рівень зайнятості в регіоні.

Рівень освіти українців є одним з найвищих серед країн Центральної та Східної Європи. Останні роки відзначаються тенденцією до зростання освітнього рівня населення, що вказує на збільшення кількості людей із вищою і повною загальною освітою.

Однак негативними факторами є інтенсивна міграція населення (в тому числі й у зв'язку з війною), зменшення народжуваності та зростання смертності, що призводить до загального зменшення чисельності населення України.

Науково-технічні аспекти визначаються нерівномірним прогресом у сфері науки і техніки, а також різницею в часі та місці створення та впровадження технічних інновацій. Це вимагає від підприємства урахування рівня і тенденцій техніко-технологічного розвитку, а також того, як його досягнення використовують конкуренти. Таким чином, керівництво ПП «Добробуд ВВ» повинно аналізувати можливий вплив глобального науково-технічного середовища на розробку та впровадження технологічних новацій. При цьому особлива увага має бути приділена науковим відкриттям або винаходам, які можуть радикально змінити подальше використання існуючих технологій, роблячи їх менш перспективними.

У контексті визначення стратегії бізнесу важливо враховувати екологічні аспекти та відповідність критеріям безпеки для людини і оточуючого середовища. Основні фактори впливу на екологічну ситуацію, які має враховувати ПП «Добробуд ВВ», включають:

- обсяги викидів забруднюючих та отруйних речовин в навколишнє середовище;
- рівень фізичного (електромагнітного, теплового) впливу на оточуюче середовище;
- стан природного середовища, в якому розташовано підприємство, і можливі негативні наслідки.

Динамічність та диверсифікованість зовнішнього середовища, а також взаємозв'язок його факторів роблять складним одночасне врахування всіх можливих наслідків для діяльності підприємства. Недостатність об'єктивної інформації стає перешкодою для точної оцінки явищ, процесів і тенденцій у зовнішньому середовищі. У світлі цього керівництву підприємства слід обмежувати кількість зовнішніх чинників, надаючи перевагу тим, які найбільше впливають на результати діяльності. Для досягнення цієї мети важлива правильна ідентифікація макросередовища підприємства та діючих у ньому факторів.

Для аналізу складових макросередовища та їх впливу на діяльність організації застосуємо PEST-аналіз. У цьому контексті розглядаються основні групи факторів - політичні, економічні, соціальні та технологічні, що мають вплив на організацію. Загальне узагальнення інформації про зовнішнє середовище подано у таблиці 2.7.

Кожен з цих факторів має визначену вагомість для конкретного ринку і відповідний рівень впливу (В), що виражається через оцінки: 1 - незначний вплив

оцінюваного фактора (практично відсутній); 2 - помірний вплив фактора на діяльність фірми; 3 - суттєвий вплив фактора на діяльність фірми. Сила впливу кожного конкретного фактора визначається за допомогою формули:

$$P = V \cdot B, \quad (2.1)$$

де P - сила впливу кожного окремого фактора; V - вагомість кожного з факторів; B - вплив кожного з факторів.

Таблиця 2.7 - PEST- аналіз зовнішнього середовища ПП «Добробуд ВВ»

Політика	Економіка
1 Війна України з рф 2 Зміна Законів України 3 Державне регулювання будівельної галузі 4 Політична стабільність	1 Рівень і динаміка цін 2 Рівень інфляції 3 Система оподаткування 4 Інвестиційний клімат на ринку
Соціум	Технологія
1 Соціальний захист працівників 2 Охорона праці і здоров'я працівників 3 Створення системи профтехнавчання населення	1 Повільне зростання інноваційного потенціалу галузі 2 Необхідність вкладання власних коштів в НДР 3 Скорочення життєвого циклу технологій

Для здійснення аналізу макросередовища застосуємо таблицю 2.8. Результати проведення PEST- аналізу наведені в таблиці 2.9.

Таблиця 2.8 - Аналіз впливу факторів макросередовища підприємств будівельної галузі

Фактор	Стан фактора (ступінь впливу)	Характеристика впливу фактора на підприємство	Можлива реакція підприємства
1	2	3	4
Політичні фактори			
Війна України з рф	Значний - мобілізація чоловіків у віці 18-60 років може призвести до повної зупинки діяльності підприємства	«-» Бомбардування, яке росія проводить на території України, може зачепити будівельні об'єкти підприємства «-» Мобілізація «вимиває» працівників з підприємства	Дотримання законодавства. Бронювання працівників від мобілізації
Зміна законів України	Помірний - закони змінюються часто, інколи необґрунтовано	«-» Введення в дію несприятливих для функціонування підприємств галузі законів, «+» Введення в дію розумно обґрунтованих законів забезпечує умови для розвитку галузі	Обов'язкове дотримання законодавства, правових та нормативних актів
Державне регулювання будівельної галузі	Незначний - не часті зміни в механізмі регулювання галузі	«-» Надмірне втручання держави у розвиток галузі, недостатнє фінансування галузі	Дотримання механізмів державного регулювання

Продовження таблиці 2.8

1	2	3	4
Політична стабільність	Значний - політична ситуація є нестабільною	«-» В результаті чого розвиток галузі також нестабільний	Пристосування - адаптація до існуючої політичної ситуації
Економічні фактори			
Рівень та динаміка цін	Помірний - ціни зростають	«-» Падіння купівельної спроможності населення	Застосування системи знижок, різного роду акцій для просування об'єктів нерухомості
Рівень інфляції	Помірна	«+» Можливість гри на різниці курсів «-» Знецінювання грошей	Індексація платежів в угодах
Система оподаткування	Помірний - прийнятні ставки податку	«-» Зниження прибутків	Адаптація до існуючої ситуації
Інвестиційний клімат на ринку	Значний - будівельна галузь інвестиційно приваблива	«+» Диверсифікація об'єктів за рахунок використання інвестиційних ресурсів	Пошук інвесторів
Соціальні фактори			
Соціальний захист працівників	Помірний	«+» Забезпечення працівників мінімальною заробітною платою у разі безробіття	Накопичення коштів спеціального фонду, спрямованого на соціальний захист працівників
Охорона праці працівників	Незначний	«-» Недостатнє фінансування на покращення умов діяльності	Виділити ресурси на поліпшення умов праці на підприємстві
Створення системи профтехнавчання населення	Помірний	«+» Проведення навчань, курсів підвищення кваліфікації	Створення навчального центру
Технологічні фактори			
Повільне зростання інноваційного потенціалу галузі	Помірний	«+» Використання новачій в будівельних роботах	Впровадження інноваційного виробництва
Необхідність вкладання власних коштів в НДР	Значний	«-» Зменшення обсягу власних коштів	Пошук інвесторів для проведення НДР
Скорочення життєвого циклу технологій	Значний	«+» Потреба вдосконалення техніки та технології відповідно до вимог сьогодення	Здійснення НДР, реагування на зміни з метою покращення якості робіт, підвищення продуктивності праці

В результаті проведеного аналізу можна зробити наступні висновки: найбільший вплив на діяльність підприємств у даній галузі справляють технологічні (2,7) та політичні чинники (2,4), за ними слідують економічні (2,2) та соціальні чинники (1,6).

Таблиця 2.9 - PEST - аналіз ПП «Добробуд ВВ»

Політичні фактори	V	B	P	Соціальні фактори	V	B	P
1	2	3	4	5	6	7	8
Війна	0,35	3	1,05	Соціальний захист працівників	0,3	2	0,6
Зміна законів України	0,2	2	0,4				
Державне регулювання будівельної галузі	0,2	1	0,2	Охорона праці і здоров'я працівників	0,4	1	0,4
Політична стабільність	0,25	3	0,75	Створення системи профтехнавчання населення	0,3	2	0,6
Сума	1	X	X	Сума	1	X	X
Середня оцінка впливу політичних факторів		2,25	X	Середня оцінка впливу соціальних факторів		1,67	X
Сила впливу політичних факторів			2,4	Сила впливу соціальних факторів			1,6
Економічні фактори	V	B	P	Технологічні фактори	V	B	P
Рівень та динаміка цін	0,2	2	0,4	Повільне зростання інноваційного потенціалу галузі	0,3	2	0,6
Рівень інфляції	0,3	2	0,6				
Система оподаткування	0,3	2	0,6	Необхідність вкладання власних коштів в НДР	0,4	3	1,2
Інвестиційний клімат на ринку	0,2	3	0,6	Скорочення життєвого циклу технологій	0,3	3	0,9
Сума	1	X	X	Сума	1	X	X
Середня оцінка впливу економічних факторів		2,25	X	Середня оцінка впливу технологічних факторів		2,67	X
Сила впливу економічних факторів			2,2	Сила впливу технологічних факторів			2,7

Прогнози розвитку ПП «Добробуд ВВ» пов'язані і визначені тенденціями у будівельній галузі. У 2024 році планується збільшення обсягів будівництва, пошук потенційних партнерів, підтримання високого технологічного рівня виконання робіт та забезпечення їхньої належної якості.

2.3 Оцінка рівня економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

Мінливе зовнішнє оточення підприємств, посилення внутрішньої та зовнішньої конкуренції спричиняють зростання ризиків та вимагають постійного діагностування рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання. Своєчасне виявлення загроз та небезпек у діяльності підприємств є важливим завданням сьогодення. За результатами оцінки рівня економічної безпеки ухвалюються управлінські рішення, що перешкоджають поглибленню кризових явищ, допомагають вчасно відреагувати на ситуацію [5].

Для визначення рівня економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» проведемо

розрахунок таких її складових, як фінансова, кадрова, виробнича, екологічна, ринкова, соціальна та силова. Оцінку рівня економічної безпеки компанії проведемо з використанням формул (1.5)-(1.10). Граничні значення та вагові коефіцієнти показників визначені експертами, в ролі яких виступили заступники директора з будівництва, з постачання, з фінансів та комерції, а також начальники відділу управління персоналом, відділу охорони праці і техніки безпеки, служби економічної безпеки та головний бухгалтер.

Фінансова безпека, яка розглядається з позиції забезпечення ефективного використання економічних ресурсів, визначається індикаторами, що обумовлюють фінансову функціональну складову. Серед них: коефіцієнт фінансової незалежності (автономії) (Кф1); коефіцієнт маневреності власного капіталу (Кф2); коефіцієнт фінансового ризику (Кф3); коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами (Кф4), коефіцієнт оборотності активів (Кф5); рентабельність власного капіталу (Кф6); коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) (Кф7); коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (Кф8); коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (Кф9) (таблиця 2.10) [24].

Таблиця 2.10 - Значення індикаторів фінансової складової економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

Рік	Значення показників фінансової складової ЕБ								
	Кф1	Кф2	Кф3	Кф4	Кф5	Кф6	Кф7	Кф8	Кф9
2020	0,57	0,46	0,04	0,97	1,48	0,17	0,37	18,48	20,61
2021	0,57	0,44	0,04	0,96	1,67	0,2	0,361	21,91	19,4
2022	0,57	0,42	0,05	0,96	1,85	0,23	0,353	35,34	38,19
Граничне значення, a_i^n	0,75	0,5	0,05	1	4,5	7,5	0,2	30	30
Вага показника, i_i	0,12	0,15	0,1	0,08	0,08	0,15	0,12	0,1	0,1
x_i 2020	0,76	0,92	0,8	0,97	0,33	0,02	1,85	1,62	1,46
x_i 2021	0,76	0,88	0,8	0,96	0,37	0,03	1,81	1,37	1,55
x_i 2022	0,76	0,84	1	0,96	0,41	0,03	1,77	0,85	0,79
$x_i \cdot i_i$ 2020	0,091	0,138	0,08	0,078	0,026	0,003	0,222	0,162	0,146
$x_i \cdot i_i$ 2021	0,091	0,132	0,08	0,077	0,03	0,005	0,217	0,137	0,155
$x_i \cdot i_i$ 2022	0,091	0,126	0,1	0,077	0,033	0,005	0,212	0,085	0,079

До індикаторів, що визначають виробничу функціональну складову віднесено: коефіцієнт придатності основних засобів (Кв1); коефіцієнт зносу основних засобів (Кв2); коефіцієнт мобільності (Кв3); фондоддача (Кв4); рентабельність продукції

(Кв5) та рентабельність продажу (Кв6) (таблиця 2.11) [23].

Таблиця 2.11 - Значення індикаторів виробничої складової економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

Рік	Значення індикаторів виробничої складової ЕБ					
	Кв1	Кв2	Кв3	Кв4	Кв5	Кв6
2020	0,38	0,62	1,14	3,56	25,56	19,34
2021	0,39	0,61	1,14	4,04	29,05	21,35
2022	0,37	0,63	1,13	4,51	24,42	19,09
Граничне значення, a_i^n	0,8	0,2	1,5	7,5	23	18
Вага показника, i_i	0,1	0,15	0,1	0,2	0,25	0,2
x_i 2020	0,48	0,32	0,76	0,47	1,11	1,07
x_i 2021	0,49	0,33	0,76	0,54	1,26	1,19
x_i 2022	0,46	0,32	0,75	0,6	1,06	1,06
$x_i \cdot i_i$ 2020	0,048	0,048	0,076	0,094	0,278	0,214
$x_i \cdot i_i$ 2021	0,049	0,05	0,076	0,108	0,315	0,238
$x_i \cdot i_i$ 2022	0,046	0,048	0,075	0,12	0,265	0,212

Індикаторами кадрової безпеки доцільно обрати: коефіцієнт укомплектованості кадрами (Кк1); коефіцієнт плинності кадрів (Кк2); показник постійності кадрів (Кк3); співвідношення темпів зростання заробітної плати та продуктивності праці (Кк4); рівень оплати праці по відношенню до середнього показника по галузі (Кк5) (таблиця 2.12) [37].

Таблиця 2.12 - Значення індикаторів кадрової складової економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

Рік	Значення індикаторів кадрової складової ЕБ				
	Кк1	Кк2	Кк3	Кк4	Кк5
2020	0,75	0,21	0,88	1,10	0,57
2021	0,75	0,20	0,69	1,16	0,55
2022	0,75	0,20	0,66	1,22	0,52
Граничне значення, a_i^n	1	0,1	0,85	1	1
Вага показника, i_i	0,15	0,25	0,2	0,23	0,17
x_i 2020	0,75	0,48	1,04	0,91	0,57
x_i 2021	0,75	0,5	0,81	0,86	0,55
x_i 2022	0,75	0,5	0,78	0,82	0,52
$x_i \cdot i_i$ 2020	0,113	0,12	0,208	0,209	0,097
$x_i \cdot i_i$ 2021	0,113	0,125	0,162	0,198	0,094
$x_i \cdot i_i$ 2022	0,113	0,125	0,156	0,189	0,088

Індикаторами, що обумовлюють екологічну функціональну складову будівельного підприємства виступатимуть такі: коефіцієнт використання енергетичних ресурсів (Кек1); коефіцієнт використання вторинних та відновлюваних матеріалів у будівельних проектах (Кек2); коефіцієнт забруднення будівельних стоків (Кек3); коефіцієнт використання екологічно чистих будівельних матеріалів (Кек4); коефіцієнт відновлення природних ресурсів (Кек5); коефіцієнт використання перероблених матеріалів та відходів у будівництві (Кек6); коефіцієнт енергоефективності будівель (Кек7) (таблиця 2.13) [9].

Таблиця 2.13 - Значення індикаторів екологічної складової економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

Рік	Значення показників екологічної складової ЕБ						
	Кек1	Кек2	Кек3	Кек4	Кек5	Кек6	Кек7
2020	0,14	0,47	0,38	0,52	0,84	0,25	0,30
2021	0,14	0,38	0,41	0,50	0,87	0,25	0,30
2022	0,14	0,29	0,44	0,48	0,90	0,25	0,30
Граничне значення, a_i^n	0,12	0,5	0,15	0,75	1	0,2	0,3
Вага показника, i_i	0,13	0,15	0,18	0,2	0,15	0,1	0,09
x_i 2020	0,86	0,94	0,39	0,69	0,84	1,25	1
x_i 2021	0,86	0,76	0,37	0,67	0,87	1,25	1
x_i 2022	0,86	0,58	0,34	0,64	0,9	1,25	1
$x_i \cdot i_i$ 2020	0,112	0,141	0,07	0,138	0,126	0,125	0,09
$x_i \cdot i_i$ 2021	0,112	0,114	0,067	0,134	0,131	0,125	0,09
$x_i \cdot i_i$ 2022	0,112	0,087	0,061	0,128	0,135	0,125	0,09

Ринкова безпека розглядається, як рівень відповідності можливостей підприємства адаптуватися до зовнішніх умов та вимог ринку, відповідно до чого основними завданнями є збільшення частки на ринку і зміцнення конкурентних позицій тощо [7].

З огляду на вищезазначене, індикаторами, що обумовлюють ринкову функціональну складову, доцільно визначити наступні: коефіцієнт ринкової віддачі активів (Кр1); частка підприємства на ринку (Кр2); коефіцієнт інноваційних витрат (Кр3); коефіцієнт ефективності рекламної політики (Кр4) (таблиця 2.14) [7].

Соціальна безпека підприємства характеризується:

- станом злагоджених відносин між персоналом та керівництвом

підприємства;

- рівнем забезпечення матеріальних інтересів працівників;

- належним рівнем життя, доходів, прийнятними умовами праці та відпочинку працівників;

- станом захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз;

- як система соціально-економічних заходів;

- як різновекторна взаємодія в часі та просторі соціально-економічних інтересів;

- як стан взаємозв'язку людських, корпоративних ресурсів і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне використання персоналу [30].

Таблиця 2.14 - Значення індикаторів ринкової складової економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

Рік	Значення індикаторів ринкової складової ЕБ			
	Кр1	Кр2	Кр3	Кр4
2020	0,21	0,113	0,60	0,07
2021	0,26	0,129	0,65	0,08
2022	0,30	0,145	0,71	0,08
Граничне значення, a_i^n	0,35	0,2	0,75	0,1
Вага показника, i_i	0,25	0,3	0,25	0,2
x_i 2020	0,6	0,57	0,8	0,7
x_i 2021	0,74	0,65	0,87	0,8
x_i 2022	0,86	0,73	0,95	0,8
$x_i \cdot i_i$ 2020	0,15	0,171	0,2	0,14
$x_i \cdot i_i$ 2021	0,185	0,195	0,218	0,16
$x_i \cdot i_i$ 2022	0,215	0,219	0,238	0,16

Відповідно до чого, соціальна функціональна складова економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» визначається такими індикаторами, як: частка працівників, які протягом року отримували мінімальну заробітну плату (Ксоц1); коефіцієнт соціальної захищеності персоналу (Ксоц2); коефіцієнт спеціалізації кадрів (Ксоц3), показник мотивації заробітної плати (Ксоц4); співвідношення фактичного значення продуктивності праці та оптимального рівня по галузі (Ксоц5); коефіцієнт скорочення чисельності працівників, які працюють в умовах, що не відповідають

вимогам санітарних норм (Ксоц6); коефіцієнт скорочення випадків професійної захворюваності та травматизму (Ксоц7) (таблиця 2.15) [30].

Таблиця 2.15 - Значення індикаторів соціальної складової економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

Рік	Значення показників соціальної складової ЕБ						
	Ксоц1	Ксоц2	Ксоц3	Ксоц4	Ксоц5	Ксоц6	Ксоц7
2020	0,20	0,40	0,97	0,20	0,80	0,20	0,40
2021	0,28	0,40	1,02	0,20	0,80	0,20	0,40
2022	0,26	0,40	1,07	0,20	0,80	0,20	0,40
Граничне значення, a_i^n	0,15	0,6	1	0,3	1	0,01	0,15
Вага показника, i_i	0,15	0,15	0,14	0,13	0,15	0,14	0,14
x_i 2020	0,75	0,67	0,97	0,67	0,8	0,05	0,38
x_i 2021	0,54	0,67	1,02	0,67	0,8	0,05	0,38
x_i 2022	0,58	0,67	1,07	0,67	0,8	0,05	0,38
$x_i \cdot i_i$ 2020	0,113	0,101	0,136	0,087	0,12	0,007	0,053
$x_i \cdot i_i$ 2021	0,081	0,101	0,143	0,087	0,12	0,007	0,053
$x_i \cdot i_i$ 2022	0,087	0,101	0,15	0,087	0,12	0,007	0,053

Оцінку рівня силової безпеки ПП «Добробуд ВВ» доцільно проводити з використанням наступних індикаторів: коефіцієнт захищеності підприємства від незаконного проникнення (Ксил1); коефіцієнт фізичного захисту працівників (Ксил2), коефіцієнт фінансування силових служб (Ксил3) (таблиця 2.16) [13].

Таблиця 2.16 - Значення індикаторів силової складової економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

Рік	Значення індикаторів силової складової ЕБ		
	Ксил1	Ксил2	Ксил3
2020	0,76	0,03	0,41
2021	0,74	0,03	0,38
2022	0,72	0,03	0,35
Граничне значення, a_i^n	1	0,05	0,5
Вага показника, i_i	0,33	0,34	0,33
x_i 2020	0,76	0,6	0,82
x_i 2021	0,74	0,6	0,76
x_i 2022	0,72	0,6	0,7
$x_i \cdot i_i$ 2020	0,251	0,204	0,271
$x_i \cdot i_i$ 2021	0,244	0,204	0,251
$x_i \cdot i_i$ 2022	0,238	0,204	0,231

Дослідивши показники складових економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» було розроблено шкалу оцінювання рівня економічної безпеки, представлену у таблиці 2.17.

Таблиця 2.17 - Інтерпретація результатів оцінки рівня економічної безпеки [11]

Значення показника	Рівень економічної безпеки
0,01-0,4	Кризовий рівень
0,41-0,59	Передкризовий стан
0,6-0,79	Нестійкий стан
0,8-0,99	Достатній рівень безпеки
1	Абсолютний рівень безпеки

Кризовий рівень - підприємство знаходиться на межі існування, бо при незначному зниженні прибутку може збанкрутувати.

Передкризовий стан - підприємство знаходиться на межі втрати економічної безпеки і спроможне її підтримати незначний проміжок часу.

Нестійкий стан - підприємство спроможне забезпечити економічну безпеку лише найближчі 1-2 роки.

Достатній рівень безпеки - підприємство забезпечує економічну безпеку з урахуванням основних вимог ринку, що дозволяє зберегти стратегічні позиції на ринку та мати істотні переваги.

Абсолютний рівень безпеки - підприємство забезпечує економічну безпеку з урахуванням практично всіх вимог ринку, що дозволяє підприємству мати значні стратегічні переваги та стати лідером ринку чи галузі [11].

Відповідно до запропонованої методики, в таблиці 2.18 визначено рівень економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ».

Таблиця 2.18 - Загальний рівень економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

Складові ЕБ	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Фінансова	0,946	0,924	0,808
Кадрова	0,747	0,692	0,671
Екологічна	0,802	0,773	0,738
Ринкова	0,661	0,758	0,832
Соціальна	0,617	0,592	0,605
Силова	0,726	0,699	0,673
Виробнича	0,758	0,836	0,766
Загальний рівень економічної безпеки	0,751	0,753	0,728

Підсумувавши, можна зробити висновок, що протягом досліджуваного

періоду загальний рівень економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» знаходився у нестійкому стані, з тенденцією до зниження.

Сучасний розвиток будівельних підприємств тісно пов'язаний з наявністю високого рівня їх економічної безпеки, оскільки лише в таких умовах можливе ефективне стратегічне планування діяльності, результативне управління та контроль за здійсненням усіх, як внутрішніх, так і зовнішніх, господарських процесів, а також побудова плідних відносин з іншими суб'єктами економічної системи [32].

Механізм управління економічною безпекою будівельного підприємства включає філософію економічної безпеки підприємства; функції, що реалізують процес управління економічною безпекою; ресурсне забезпечення механізму; цільову спрямованість, що містить основні організаційні форми та економічні інструменти, необхідні для забезпечення економічної безпеки функціонування підприємства [32].

За допомогою механізму управління економічною безпекою ПП «Добробуд ВВ», наведеного на рисунку 2.3, здійснюється комплекс заходів в інтересах захисту своєї господарської діяльності від внутрішніх і зовнішніх негативних економічних ризиків. Ступінь даного захисту обумовлена здатністю органів управління підприємства на відповідних рівнях:

- забезпечити сталий економічний розвиток підприємства, досягнення основних цільових параметрів діяльності при збереженні ліквідності і незалежності його фінансової системи;
- забезпечити усунення негативного впливу кризових явищ економіки, навмисні дії конкурентів і інших «недружніх» структур;
- сформувати систему обліку фінансових потоків і зміцнити операційну ефективність системи контролю;
- залучити й використовувати позикові кошти за оптимальною вартістю і здійснювати контроль прийнятного рівня боргового навантаження;
- запобігти випадкам халатності, шахрайства, а також умисним діям персоналу у відносинах з контрагентами, а також іншим фінансовим порушенням;
- розробити і впровадити систему постійного моніторингу результату

фінансово-господарської діяльності підприємства з метою раннього діагностування відхилень від встановлених параметрів;

- забезпечити заходи по захисту конфіденційності інформації, що становить комерційну таємницю.

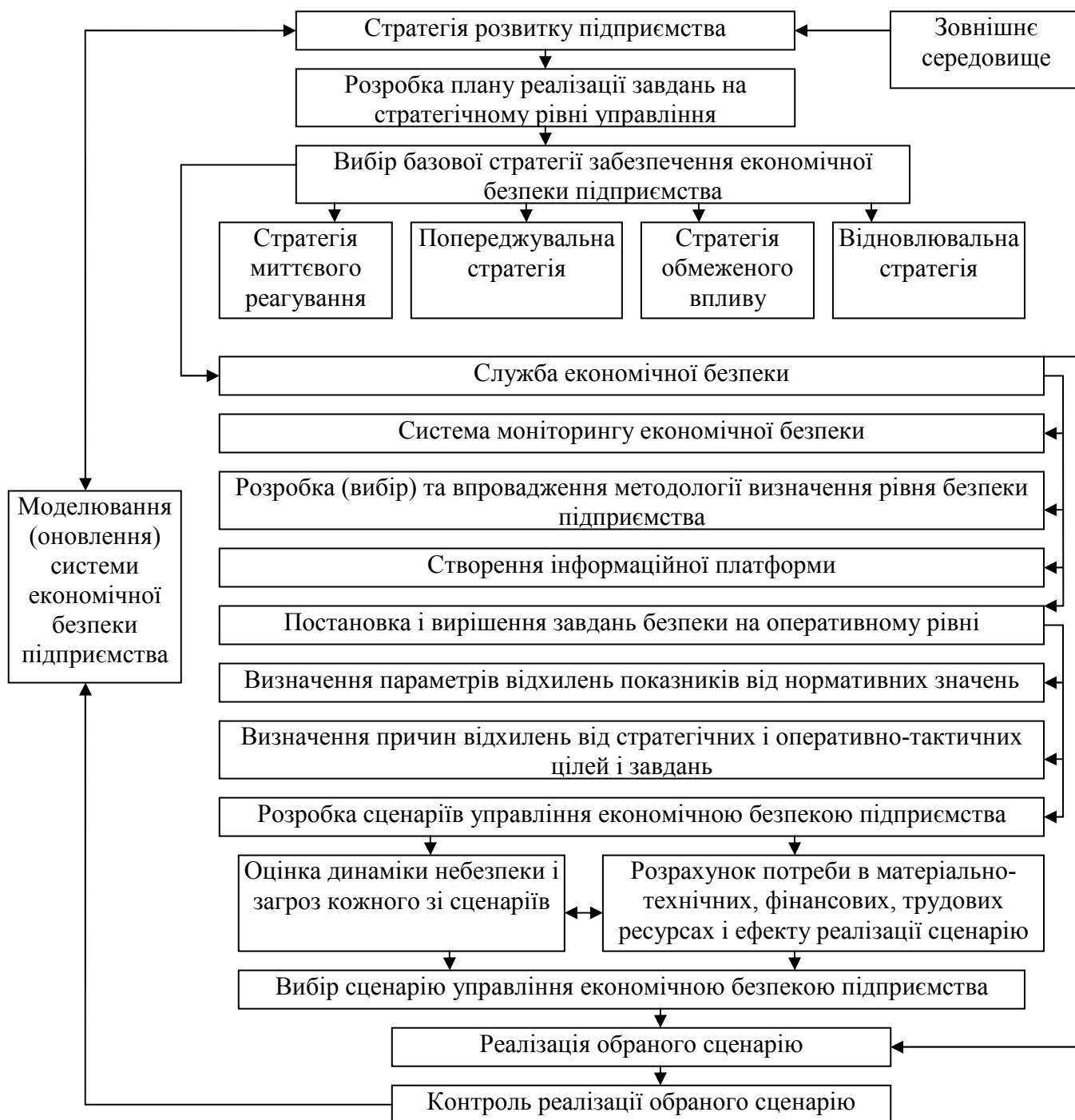

Рисунок 2.3 - Структура механізму управління економічною безпекою ПП «Добробуд ВВ»

Служба економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» - це спеціальний підрозділ, що входить до складу організаційної структури підприємства, діяльність якого спрямована на формування належного рівня економічної безпеки та нейтралізацію

основних загроз, що можуть очікувати на бізнес в процесі здійснення його виробничо-господарської діяльності. Головні функції, які виконує служба економічної безпеки, наступні: охорона виробничої діяльності підприємства та захист комерційної інформації від несанкціонованого доступу; упровадження спеціальних інформаційних систем для протидії одержання комерційних таємниць; виявлення та нейтралізація можливих каналів витоку конфіденційної інформації в процесі виробничої діяльності; забезпечення охорони приміщень, устаткування, продукції, персоналу підприємства від незаконних дій конкурентів.

Водночас, слід особливо наголосити, що відповідно до вибраного варіанту організації служби економічної безпеки бізнесу має бути розроблене положення про службу економічної безпеки підприємства, визначений перелік основних завдань та функцій у розрізі суб'єктів безпеки, функціональних обов'язків та повноважень співробітників служби, перелік конкретних об'єктів захисту, сформована організаційно-штатна структура, здійснене комплектування кожного підрозділу. Працівниками служби економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» є підготовлені особи з високим рівнем кваліфікації, переважно, економічної та юридичної спеціалізації.

Таблиця 2.19 - Структура служби економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

Керівник служби економічної безпеки	Економіст
	Юрист-консультант з питання безпеки
	Ризик-менеджер
	Маркетолог
	Підрозділ охорони

Служба економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» працює у двох режимах - звичайному і надзвичайному. При звичайному режимі, що відповідає суті превентивно-профілактичної функції, коли не виникає суттєвих загроз для економічної безпеки бізнесу, йде профілактична робота з їхнього попередження, а діяльність усіх структурних підрозділів служби та підприємства в цілому відбувається у повсякденному ритмі. У разі виникнення загрози локальні проблеми та загрози вирішуються й ліквідовуються у робочому порядку.

До числа традиційних загроз належать: зміни чинного законодавства; погіршення криміногенної ситуації в країні (регіоні); поява недобросовісних конкурентів; зміни в динаміці розвитку підприємства, спричинені коригуванням

стратегії і тактики господарської діяльності, появою нових технологій виробництва та виходом на нові ринки збуту; зміна чисельності персоналу (висока плинність кадрів, звільнення висококваліфікованих працівників, які володіють цінною інформацією та мають доступ до комерційної таємниці); зміна переліку даних, які складають комерційну таємницю і конфіденційну інформацію підприємства; удосконалення інформаційної мережі підприємства. При надзвичайних ситуаціях виникають загрози з високою ймовірністю заподіяння підприємству шкоди. У таких випадках у складі служби економічної безпеки починає працювати група з надзвичайних ситуацій (група швидкого реагування), що включає найбільш кваліфікованих й обізнаних з проблемою фахівців із залученням за потреби працівників інших підрозділів.

На ПП «Добробуд ВВ» діє стабілізаційна стратегія економічної безпеки підприємства.

При зниженні рівня безпеки визначаються резерви скорочення витрат (виведення з обігу неліквідних активів, що не використовуються). Проводиться концентрація фінансово-інвестиційних ресурсів на реалізації інноваційно-орієнтованого розвитку із можливим залученням додаткових кредитних коштів для отримання прибутку у короткостроковому періоді та стабілізації стану підприємства. Іншим джерелом вивільнення коштів є аналіз та корегування організаційної структури. Управлінська діяльність концентрується на застосуванні жорсткого авторитарного стилю, що дозволяє скоротити терміни реалізації та підвищити ефективність розроблених заходів.

Кадрова політика спрямовується на економію витрат за рахунок скорочення другорядних посад, а також посилення відповідальності за виконання працівниками обов'язків. Основним завданням стає зацікавлення працівників у виконанні власних функцій, оскільки стимулювання праці при нестачі фінансування призводить до стрімкого погіршення соціально-психологічного клімату та порушення виконання встановлених завдань. Вирішення цієї проблеми засноване на участі працівників у результатах діяльності підприємства. Діяльність з будівництва же передбачає концентрацію на пріоритетних об'єктах нерухомості, що є основою доходів, джерелом резервів стає посилення контролю над використанням сировини. Важливим аспектом реалізації об'єктів нерухомості виступає впровадження

товарної та цінової політики на користь споживачів, що дозволяє залишитися у найбільш привабливих ринкових нішах і зберегти доходи на задовільному рівні. Для просування об'єктів нерухомості на пріоритетні сегменти застосовується спеціалізована комунікаційна політика. Відбувається скорочення співпраці з другорядними і підтримка співпраці з основними агенціями нерухомості. Для забезпечення комерційної безпеки відбувається, при необхідності, переорієнтація на нові джерела постачання ресурсів. У контексті підтримки силової безпеки на підприємстві здійснюється посилення вимог до діючої контрольно-пропускної системи з метою запобігання втрат майна через несанкціоновані навмисні або ненавмисні дії персоналу.

У сфері кадрової політики за основу обирається зниження плинності кадрів, застосування стимулювання за рахунок участі працівників у результатах і впровадження колективної відповідальності за виконання завдань. Якщо ж зниження рівня економічної безпеки викликано станом основних виробничих засобів підприємства, а не низькою ефективністю збутової діяльності, пріоритетом стає створення умов оновлення фондів із залученням кредитних коштів. У відносинах із безпосередніми контрагентами дієвим інструментом виступає товарне кредитування. Загалом діяльність у процесі реалізації стратегії має здійснюватися відповідно до чинного законодавства, а будівництво супроводжуватися контролем за дотриманням встановлених екологічних норм і нормативів, а також положень із охорони праці.

Висновок до 2 розділу

В розділі досліджено тенденції окремих показників економічної безпеки вітчизняних будівельних підприємств. Встановлено, що значення таких показників економічної безпеки вітчизняних будівельних підприємств, як частка прибуткових підприємств, рівень тінізації економіки, середній термін отримання ліцензій та дозволів, середній термін реєстрації власності, рівень зносу основних засобів, більшість показників науково-технологічного аспекту економічної безпеки будівельних підприємств, продуктивність праці та відношення темпів її зростання до обсягів ВВП, а також плинність персоналу, значно нижчі за критичні рівні.

Кількість цих показників є значущою, а їх вплив на рівень економічної безпеки вітчизняних будівельних підприємств великий. Саме це відзначається як негативний фактор, тому для цих підприємств рекомендовано розробляти спеціальну державну політику, спрямовану на підвищення їх економічної безпеки.

Одним з представників вітчизняних будівельних підприємств, дослідженням діяльності якого присвячено дану роботу, є ПП «Добробуд ВВ», що спеціалізується на будівництві житлових будинків та надає широкий спектр послуг, включаючи консультації, проектування, будівництво та післябудівельне обслуговування.

За результатами аналізу внутрішнього середовища ПП «Добробуд ВВ» встановлено, що до сильних аспектів компанії належать чіткий розподіл обов'язків, концентрація влади, досвід роботи керівників виробничих підрозділів, досвідчений персонал, прибутковість та наявність фінансів для конкурентної боротьби. З іншого боку, слабкими сторонами є вимоги до високої кваліфікації управлінців, відсутність систем стимулювання персоналу та низька кваліфікація допоміжного персоналу.

Результати аналізу зовнішнього середовища функціонування організації свідчать про те, що найбільший вплив на діяльність підприємства справляють технологічні та політичні чинники, за ними слідують економічні та соціальні чинники.

Оцінка рівня економічної безпеки організації, проведена за методикою визначення інтегрального показника, показала, що протягом досліджуваного періоду загальний рівень економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» знаходився у нестійкому стані, з тенденцією до зниження.

Також встановлено, що на підприємстві працює служба економічної безпеки, яка складається з економіста, юриста-консультанта з питання безпеки, ризик-менеджера, маркетолога та підрозділу охорони.

Механізм управління економічною безпекою ПП «Добробуд ВВ» включає філософію економічної безпеки підприємства; функції, що реалізують процес управління економічною безпекою; ресурсне забезпечення механізму; цільову спрямованість, що містить основні організаційні форми та економічні інструменти, необхідні для забезпечення економічної безпеки функціонування підприємства.

РОЗДІЛ 3 ПОКРАЩЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1 Формування системи забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств

Забезпечення економічної безпеки пов'язане з плануванням, прогнозуванням і передбаченням багатьох факторів внутрішнього і зовнішнього середовища. При цьому вкрай важливим є системний, комплексний підхід, що базується на ефективному використанні відповідного інформаційно-аналітичного забезпечення, логіки та моделювання із залученням сучасного математичного апарату. Оскільки врахувати всі фактори впливу та потенційні загрози складно або просто неможливо, потрібно визначити пріоритети, після чого розглянути, обрати, адаптувати або побудувати модель, застосування якої зумовлює та визначає вибір заходів щодо забезпечення економічної безпеки [10].

У сучасній літературі більшість науковців акцентують увагу винятково на теоретичних аспектах забезпечення або ж проблемах діагностики економічної безпеки підприємств, крім того, практично відсутні наукові праці, які б одночасно поєднували в собі дослідження підходів щодо моделювання рівня та оптимальної структури економічної безпеки підприємства.

З огляду на те, що отримані розраховані значення рівня економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» є недостатніми, першим елементом сформованої системи забезпечення економічної безпеки стане розробка адекватного алгоритму організації забезпечення економічної безпеки (рисунк 3.1), який би характеризувався гнучкістю та адаптивністю до мінливих ринкових умов та можливістю налаштування на конкретні умови, специфіку роботи ПП «Добробуд ВВ» та бажаний результат.

Перший етап алгоритму - моніторинг інформації про внутрішнє та зовнішнє середовище.

Внутрішнє середовище організації це змінні всередині підприємства (внутрішні фактори): цілі, завдання, структура, технологія, люди. Культура та імідж

організації як її внутрішні фактори. Взаємозв'язок внутрішніх факторів. Методи дослідження внутрішнього середовища організації: аналітичні методи; експертні методи; лінійне програмування; динамічне програмування; діагностування (експрес-діагностика, ґрунтова діагностика) та внутрішній моніторинг.

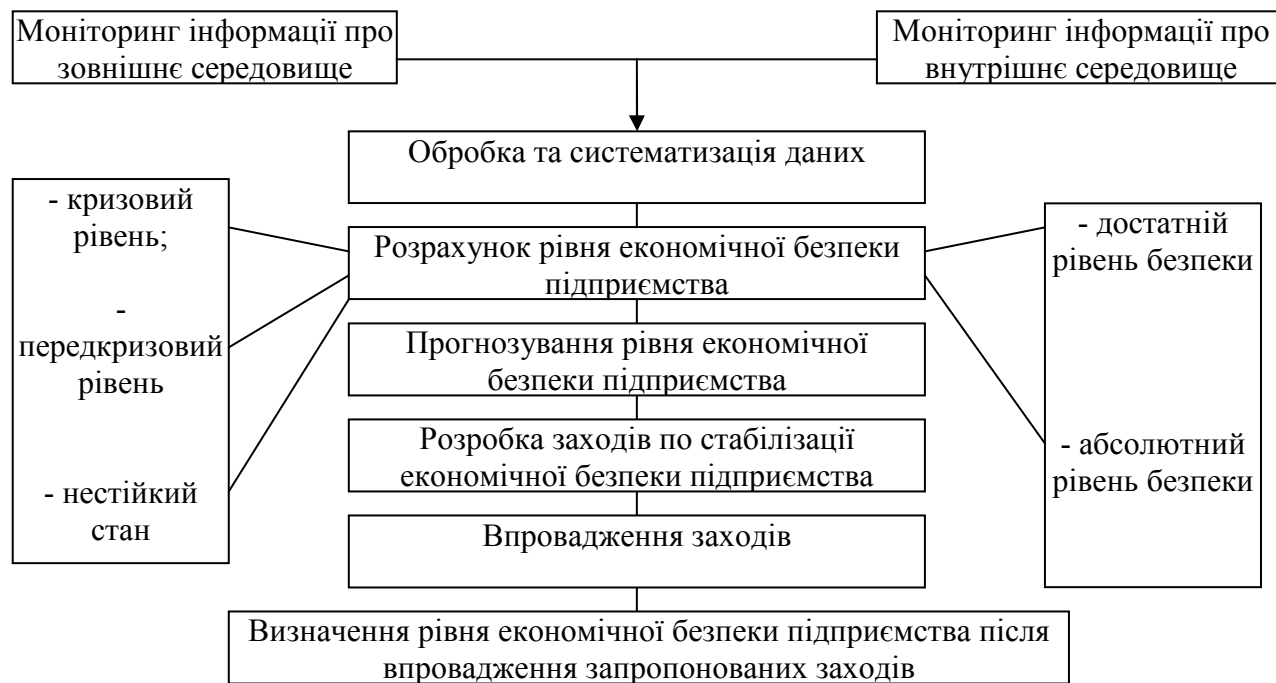

Рисунок 3.1 - Алгоритм забезпечення економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

Зовнішнє середовище організації це мікрооточення (споживачі; партнери; конкуренти; центральні та місцеві органи влади; природні умови) та макрооточення (міжнародні події та оточення; стан економіки; соціокультурні фактори; політичні обставини; розвиток науки й технології; право; соціально-суспільні фактори). Методи дослідження зовнішнього середовища вважається: зовнішнє спостереження; цільове спостереження; неформальний та формальний пошуки.

Другий етап алгоритму включає в себе обробку та систематизацію зібраної інформації, її аналіз для подальших дій.

На третьому етапі розраховується рівень економічної безпеки підприємства.

На наступному етапі відбувається прогнозування рівня економічної безпеки підприємства за допомогою методу екстраполяції - одного із основних методів прогнозування в економіці у цілому. Цей метод передбачає, що на основі статистичних даних досліджуються закономірності й тенденції економічних явищ. Цей метод ґрунтується на припущенні, що незмінні фактори при розвитку даного

явища в минулому будуть діяти й у майбутньому. При формуванні прогнозу з допомогою екстраполяції виходять з тенденцій зміни тих чи інших кількісних характеристик об'єкта. Екстраполюються оціночні, функціональні, системні та структурні характеристики. Екстраполяційні методи є найбільш поширеними й розробленими.

Розрахувавши прогнозовані показники, наступним етапом алгоритму є розробка заходів зі стабілізації економічної безпеки підприємства та їх впровадження.

Кінцевим же етапом забезпечення економічної безпеки підприємства є підведення результатів алгоритму і визначення рівня економічної безпеки підприємства після впровадження заходів.

Оскільки для виконання даних функцій потрібні працівники, наступним елементом сформованої системи забезпечення економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» буде створення нового відділу в рамках служби економічної безпеки, який буде складатися з 2 фахівців, а саме: відділ розвідки та контррозвідки. Головними функціями відділу буде:

- забезпечення стратегічного менеджменту фірми, її генеральної, зокрема, маркетингової стратегії;
- забезпечення інформацією попереджувального характеру, інформацією, що надає конкурентні переваги, інформацією, що дає змогу ухвалювати раціональні рішення, адекватні до оперативної обстановки, що складається в умовах навколишнього конкуренто-агресивного середовища;
- для захисту і забезпечення безпеки суб'єкта підприємницької діяльності від груп ризиків, що виникають внаслідок негативної дії конкурентного оточення на суб'єкт захисту, основними з яких є протиправна діяльність конкурентів, кримінальних структур, прояв фактів промислового (комерційного) шпигунства, шахрайства та інших ворожих діянь.

Діяльність, направлена на забезпечення комерційного успіху підприємства, здійснювана з метою придбання тактичної чи конкурентної переваги над потенційним конкурентом, виявлення можливих ризиків і нових можливостей для підприємства і управління ними - ось що таке реальна розвідувальна діяльність. Віднесення функцій конкурентної розвідки до компетенції служби безпеки

правомірне, коли конкурент намагається здійснити насильницьке придушення компанії, що полягає у злочинних посяганнях на майно, життя і здоров'я персоналу підприємства, і є помилковим, коли йдеться про конкурентний вплив або стандартну конкурентну боротьбу некримінальними методами. В останньому випадку дії, що можливо представляють для компанії істотну небезпеку, не підпадають під компетенцію служби безпеки і залишаються поза полем її зору.

Ще одним елементом нової системи економічної безпеки на ПП «Добробуд ВВ» стане режим її роботи. Така система повинна працювати у двох режимах - звичайному і надзвичайному. У звичайному режимі коли все відбувається без суттєвих загроз для роботи організації, система виконує профілактичні та інформаційні функції. Ведеться робота щодо прогнозування та попередження загроз, а робота усіх структурних підрозділів підприємства відбувається на звичайному рівні. Під час виникнення локальних загроз проводиться їх вирішення у робочому порядку. Основні загрози локального характеру для ПП «Добробуд ВВ» зазначені нижче:

- періодичні зміни у динаміці обсягів реалізації об'єктів нерухомості;
- поява недобросовісних конкурентів;
- зміни чинного законодавства;
- плинність кадрів;
- перебої з постачанням необхідної для виробництва сировини.

Під час надзвичайних ситуацій можуть виникати дуже серйозні загрози з високою ймовірністю шкоди для підприємства. У такому випадку на ПП «Добробуд ВВ» в складі системи економічної безпеки повинна бути група висококваліфікованих працівників, обізнаних у широкому колі проблем і способів їх подолання.

Заключним елементом формування системи економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» є впровадження заходів щодо ефективного контролю за діяльністю служби безпеки. Систему контролю потрібно будувати враховуючи специфіку роботи будівельних підприємств. Якщо впродовж певного часу результати роботи із забезпечення економічної безпеки підприємства визначаються як незадовільні тоді варто повернутися до етапу розробки економічно доцільного проекту.

У довгостроковій перспективі впровадження ефективної системи економічної

безпеки на ПП «Добробуд ВВ» допоможе керівництву і персоналу організації бути готовими до непередбачуваних обставин як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Саме підприємства з ефективним і високим рівнем економічної безпеки мають позитивну економічну віддачу не тільки через зменшення витрат у зв'язку з непередбачуваними обставинами але і завдяки комплексному підвищенню загального рівня економічної безпеки підприємства.

3.2 Заходи з удосконалення організації забезпечення економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

Кожен суб'єкт господарювання має на меті досягнення поставлених цілей і задач, закріплення на ринку, забезпечення стабільного розвитку. Але в умовах політичної та фінансово-економічної кризи, що існує наразі в українській економіці, будівельні підприємства мають нестійкий фінансовий стан та низький рівень економічної безпеки. Зовнішні і внутрішні фактори такі, як недостатність вільних фінансових ресурсів, часті коливання кон'юнктури фінансового ринку, нестабільність та мінливість навколишнього середовища, непостійність державної економічної політики, мають негативні наслідки, для подолання яких необхідні заходи щодо забезпечення економічної безпеки на підприємстві.

Для підвищення ринкової стабільності на ПП «Добробуд ВВ» одним із заходів удосконалення організації забезпечення економічної безпеки стане *проведення періодичного прогнозування зовнішнього та внутрішнього середовища та корегування стратегії економічної безпеки*. Прогнозування загроз, як один з основних елементів управління фінансовою стабільністю підприємства, може містити наступні етапи:

- перелік загальних та специфічних параметрів зовнішнього та внутрішнього середовища, за якими ведуть спостереження;
- періодичність спостереження параметрів стану зовнішнього та внутрішнього середовища;
- сукупність методів аналізу можливих наслідків економічних явищ, які можуть спричинити кризовий стан підприємства;
- сукупність методів визначення «контрольних точок» у послідовності

економічних явищ;

- сукупність методів економічного аналізу, які дозволяють узагальнити результати оцінки зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства відносно можливості досягнення його місії;

- розробка управлінських рішень протидії загрозам.

Терміни проведення прогнозування загроз залежить від потреб підприємства і тенденцій змін на ринку. Час між двома послідовним спостереженнями також має великий вплив на точність передбачень, адже чим коротший проміжок часу - тим більша ймовірність правильної оцінки. Також потрібно враховувати і те, що чим частішими будуть спостереження, тим більшими будуть витрати підприємства. Особливу увагу, при проведенні прогнозування загроз, варто звернути на використання методу «контрольних точок».

Їх визначення ґрунтується на дослідженні впливу відхилень на витрати та прибуток. Як правило «контрольні точки» визначаються певними структурними підрозділами - «центрами витрат» або «центрами прибутку».

«Центри витрат» - це місця на ПП «Добробуд ВВ» де концентруються найбільші за величиною виробничі та трансакційні витрати, а «центри прибутку» - підрозділи чи процеси, які забезпечують найбільшу прибутковість та рентабельність функціонування організації.

Хорошим прикладом «контрольної точки» є різке зниження попиту на об'єкти нерухомості ПП «Добробуд ВВ». Ці точки також відображають найсуттєвіші можливі впливи зовнішнього середовища на ефективну діяльність підприємства.

Аналізуючи рівень економічної безпеки, ПП «Добробуд ВВ», який є відносно високим, можна стверджувати про ефективну роботу вже існуючої служби економічної безпеки, але є можливість її удосконалити шляхом впровадження ще одного пропонованого заходу - *введення в штат служби економічної безпеки відділу розвідки та контррозвідки*. Удосконалена структура служби економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» наведена в таблиці 3.1.

Враховуючи, що метою відділу розвідки та контррозвідки є недопущення витоку чи оприлюднення інформації про діяльність, плани та наміри підприємства, доцільно виділити три групи типових способів злочинних посягань на інформацію,

що становлять комерційну або банківську таємницю:

- незаконне збирання інформації, що становить комерційну або банківську таємницю;
- незаконне використання такої інформації;
- умисне розголошення такої інформації.

Таблиця 3.1 - Удосконалена структура служби економічної безпеки
ПП «Добробуд ВВ»

Керівник служби економічної безпеки	Економіст
	Юрист-консультант з питання безпеки
	Ризик-менеджер
	Маркетолог
	Підрозділ охорони
	Відділ розвідки та контррозвідки

Структурна модель роботи пропонованого відділу розвідки та контррозвідки
ПП «Добробуд ВВ» наведена на рисунку 3.2.

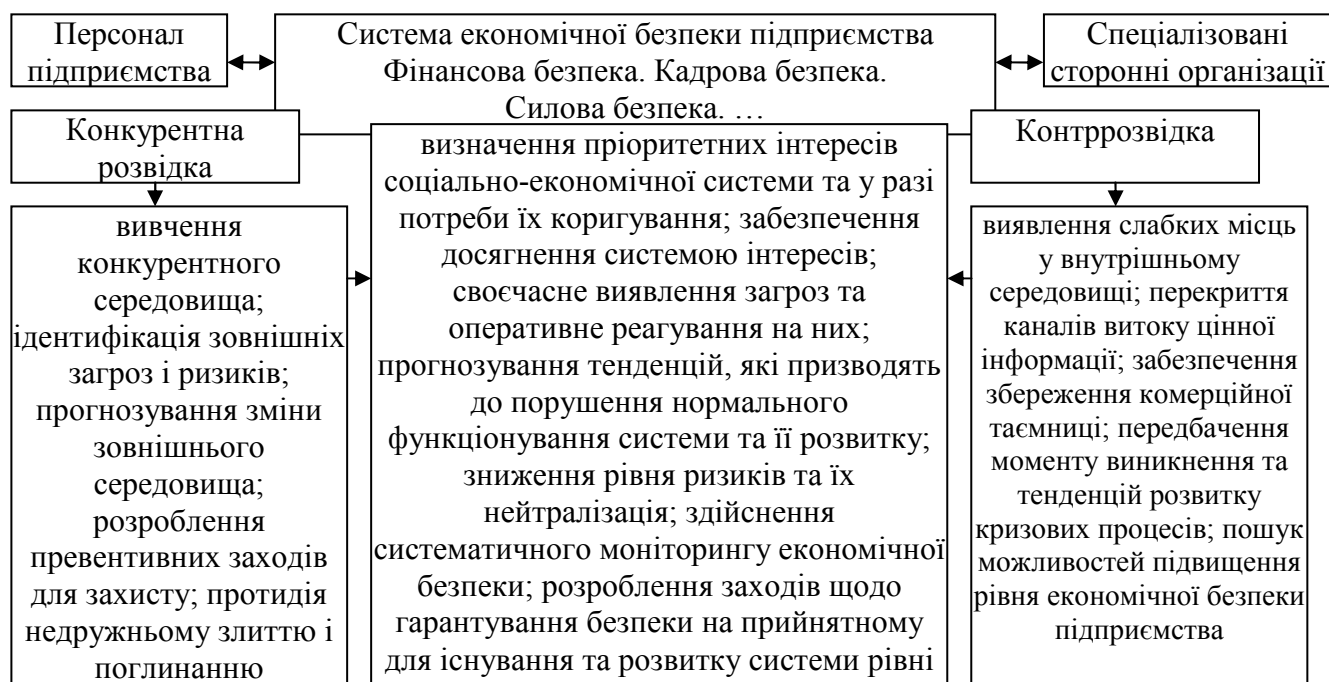

Рисунок 3.2 - Структурна модель роботи пропонованого відділу розвідки та контррозвідки ПП «Добробуд ВВ»

Протидія зазначеним способам злочинного посягання на конфіденційну інформацію буде головним завданням відділу. Проведений раніше моніторинг внутрішнього середовища дозволить фахівцям визначити сукупність слабких місць

економічної безпеки підприємства, завчасна ліквідація яких унеможливить реалізацію значної кількості загроз. Перелік таких слабких місць, які у майбутньому можуть з'явитися в ПП «Добробуд ВВ», такий:

1 Неефективна кадрова політика. Для більшості вітчизняних підприємств є традиційним найм на роботу працівників за таким критерієм як «родинні зв'язки». При цьому доволі частими є випадки, коли прийняті за таких принципом фахівці є абсолютно некомпетентними у своїй роботі. Більше того, практика показує, що наявність родинних або дружніх зв'язків не є гарантією порядності й чесності. Багато з таких працівників уміло користуються своїм особливим положенням, будучи впевненими в своїй безкарності. Але навіть там, де працівники набираються на конкурсній основі, їхнє минуле, а також деякі людські якості перевіряються досить поверхнево. У результаті на підприємстві, практично, з моменту його відкриття знаходяться потенційні зловмисники, про наявність яких власники та керівники навіть не підозрюють.

2 Відсутність потрібного інструктажу та регулярних перевірок щодо дотримання персоналом умов збереження комерційної та конфіденційної інформації. Більшість співробітників підприємства не має уявлення, що одержувана ними в ході роботи інформація є конфіденційною й не підлягає розголошенню. Звідси особливо важливим є роз'яснення при прийомі на роботу необхідності збереження комерційної інформації, визначення безпосередніх об'єктів, які підпадають під цю категорію, здійснення періодичних перевірок щодо дотримання цих вимог. Відсутня мотивація працівника. Низький рівень заробітної плати та незадоволення умовами роботи можуть перетворитися на реальну загрозу для економічної безпеки підприємства.

3 Неефективне керівництво, яке спричинено низьким рівнем менеджменту, що ускладнює процес діяльності підприємства і негативно впливає на рівень його економічної безпеки.

Атмосфера в колективі є одним з найважливіших чинників, від якого залежить не лише безпека підприємства, є взаємини в колективі. Відомо, що дружній колектив є запорукою успіху підприємства. І дійсно, якщо працівник відчуває себе не найманцем, якого безжалісно експлуатують, а членом родини або частиною

системи, то він, напевно, виявиться найвідданішим своєму підприємству. Якщо підприємство намагається опікуватися про свій персонал не на словах, а допомагати вчинками, то й працівник відповість тим же. Він стане сприймати проблеми підприємства як свої власні й, отже, стане активно допомагати в їхньому розв'язанні. Навпаки, ті колективи, відносини в яких прийнято називати складними, є ласим шматком для зловмисника, який уміло використовуючи невдоволення й ненависть окремих співробітників, суттєво шкодить підприємству зсередини за допомогою його ж працівників.

Об'єктами діяльності контррозвідувального відділу слід вважати:

- фахівців підприємства, які є потенційними об'єктами розвідувальних заходів та/або злочинних дій зі сторони кримінальних структур чи окремих осіб;
- працівників підприємства, які мають доступ до інформації, яка є комерційною та банківською таємницею, надає підприємству суттєві конкурентні переваги;
- співробітників служби безпеки підприємства;
- працівників, які належать до групи ризику внаслідок злочинного минулого, притаманних шкідливих звичок, перебувають у родинних та інших зв'язках із конкурентами та ін.;
- звільнених працівників, які володіють цінною інформацією.

Визначена мета та об'єкти контррозвідувальної діяльності дозволяє визначити коло завдань відділу розвідки та контррозвідки ПП «Добробуд ВВ»:

- захист інформаційних ресурсів підприємства;
- протидія економічному шпигунству; захист усіх працівників підприємства від негативного впливу зі сторони злочинно орієнтованих груп чи окремих осіб;
- нейтралізація внутрішніх загроз, які пов'язані із витоків конкурентно важливої інформації.

Виконання вищевказаних завдань забезпечує реалізацію сукупності функцій контррозвідки:

- виявлення та доведення до відома вищого керівництва фактів та причин, що сприяють вчиненню правопорушень з боку персоналу підприємства;
- спостереження за особами, які належать до групи ризику;

- виявлення агентів промислового шпигунства з числа працівників підприємства;
- забезпечення конфіденційності інформаційного обміну між підрозділами та посадовими особами;
- захист комерційної та банківської таємниці;
- з'ясування біографічних та інших даних претендентів на робочі місця;
- консультування персоналу з питань забезпечення економічної безпеки підприємства.

Для об'єктивного оцінювання діяльності відділу розвідки та контррозвідки служби економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» необхідно розробити відповідні критерії та показники. До критеріїв діяльності контррозвідувального підрозділу можна віднести ступінь протидії розвідувальним заходам ділових конкурентів і злочинців, рівень запобігання та припинення правопорушень на підприємстві.

Показниками, що доповнюють критерії, можуть бути такі: чисельність працівників, притягнутих до відповідальності за розголошення комерційної таємниці підприємства; кількість виявлених економічних (промислових) шпигунів; кількість виграних судових процесів у цивільних справах на підставі матеріалів контррозвідки; кількість службових розслідувань, проведених щодо персоналу підприємства; сума втрат, яких вдалося уникнути в наслідок виконання своїх функцій контррозвідкою.

Ще одним заходом, спрямованим на удосконалення організації забезпечення економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ», стане *створення проектної групи* із учасників керівних посад різних відділів, *основним завданням якої буде ведення діяльності з удосконалення діючої системи управління економічною безпекою підприємства.*

Пропонуємо до цієї групи включити заступника директора з фінансів та комерції, заступника директора з будівництва, керівника відділу постачання, керівника відділу маркетингу, керівника служби економічної безпеки та головного бухгалтера.

Керівником проектної групи виступатиме керівник служби економічної безпеки підприємства. Кожен учасник групи є працівником ПП «Добробуд ВВ», тому робота у цій групі не потребуватиме додаткових витрат з боку підприємства крім витрат на додаткову заробітну плату за періодичну роботу в проектній групі.

Дана група буде займатися вирішенням питань економічної безпеки підприємства, а також питаннями розвитку системи управління економічною безпекою.

Керівництвом підприємства варто встановити додаткову винагороду за роботу у цій проектній групі, що допоможе підвищити мотивацію працівників. Група буде збиратися щомісяця на 2 робочі дні (8 годин), тобто за рік планується провести не менше ніж 24 зібрання. Варто також врахувати, що при виникненні позаштатних ситуацій будуть необхідні екстрені збори. Саме тому рекомендується проводити планування бюджету на 30 зборів за рік.

В таблиці 3.2 наведемо календар реалізації заходів з удосконалення організації забезпечення економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» на 2024 рік.

Таблиця 3.2 - Календар реалізації заходів з удосконалення організації забезпечення економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» за 2024 рік

Дата	Запланований захід
1	2
10 січня	Залучення фахівців розвідки та контррозвідки
15 січня	Організація проектної групи та їх перші збори
31 січня	Збори проектної групи
9 лютого	Перші результати дослідження зовнішнього та внутрішніх середовищ
15 лютого	Збори проектної групи
28 лютого	Збори проектної групи
12 березня	Вивчення конкурентного середовища та ідентифікація зовнішніх загроз та ризиків
15 березня	Збори проектної групи
18 березня	Виявлення слабких місць у внутрішньому середовищі підприємства
29 березня	Збори проектної групи
16 квітня	Збори проектної групи
20 квітня	Прогнозування зміни зовнішнього середовища
25 квітня	Перекриття каналів витоку цінної інформації підприємства
30 квітня	Збори проектної групи
10 травня	Розроблення превентивних заходів для захисту підприємства
15 травня	Збори проектної групи
27 травня	Забезпечення збереження цінної інформації
29 травня	Збори проектної групи
14 червня	Збори проектної групи
19 червня	Заходи по протидії недружньому злиттю та поглинанню
28 червня	Збори проектної групи
4 липня	Передбачення моменту виникнення та тенденцій розвитку кризових процесів
16 липня	Збори проектної групи
29 липня	Збори проектної групи
6 серпня	Аналіз усіх визначених слабких місць підприємства
15 серпня	Збори проектної групи
27 серпня	Пошук можливостей підвищення економічної безпеки підприємства
30 серпня	Збори проектної групи з відділом фахівців та спільне прийняття рішення стосовно стратегії підвищення економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

Продовження таблиці 3.2

1	2
5 вересня	Задіяння обраного заходу по підвищенню ЕБП
16 вересня	Збори проектної групи
30 вересня	Збори проектної групи
14 жовтня	Збори проектної групи
29 жовтня	Збори проектної групи
14 листопада	Збори проектної групи
29 листопада	Збори проектної групи
16 грудня	Збори проектної групи
30 грудня	Збори проектної групи та аналіз результатів обраної стратегії з підвищення рівня ЕБП

З таблиці бачимо, що до 5 вересня 2024 року фахівці відділу розвідки та контррозвідки повинні повністю виконати дослідження економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» та на вказану дату мають задіяти необхідні контрзаходи з підвищення рівня захищеності підприємства.

3.3 Економічне обґрунтування доцільності реалізації запропонованих заходів

Розрахунок річних витрат на заробітну плату працівників, зайнятих у забезпеченні економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» подано у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 - Річні витрати на заробітну плату працівникам проектної групи ПП «Добробуд ВВ»

Посада працівника	Оплата праці за один робочий день, грн.	Кількість робочих днів на рік	Витрати на весь проект, грн.
Керівник служби економічної безпеки - керівник проектної групи	1000	30	30 000
Заступник директора з фінансів та комерції	900	30	27 000
Заступник директора з будівництва	900	30	27 000
Керівник відділу постачання	700	30	21 000
Керівник відділу маркетингу	700	30	21 000
Головний бухгалтер	600	30	18 000
Усього			144 000

В результаті проведених розрахунків було визначено, що на заробітну плату працівникам необхідно витратити 144 тис. грн. Також потрібно врахувати витрати на канцелярію і додаткові матеріали для забезпечення повноцінної роботи групи.

Бюджет на супутні витрати оцінюємо в 9-10 тис. грн. на рік. Отже, загальний бюджет на організацію роботи проектної групи, яка займатиметься питаннями економічної безпеки на ПП «Добробуд ВВ» (з урахуванням ЄСВ) становить 185 тис. грн.

Одним із нововведень на ПП «Добробуд ВВ» є створенням відділу розвідки та контррозвідки, основним завданням якого є захист підприємства від конкурентів, а також розвідка нових ринків збуту. Фонд оплати праці працівників відділу розвідки та контррозвідки відображено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 - Річний фонд оплати праці працівників відділу розвідки та контррозвідки ПП «Добробуд ВВ»

Посада працівника	Заробітна плата в місяць	Витрати за рік
Фахівець розвідки	20000	240 000
Фахівець контррозвідки	23000	276 000
Усього		516 000

В результаті проведених розрахунків було визначено, що на заробітну плату працівників відділу розвідки та контррозвідки необхідно витратити (враховуючи ЄСВ та канцелярські витрати) 640 тис. грн.

У заходах, пов'язаних з впровадженням системи економічної безпеки на підприємствах, важко оцінити можливий економічний ефект, особливо, якщо такого підрозділу, як відділ розвідки та контррозвідки, раніше там не існувало. Саме тому як один з універсальних показників результативності роботи підприємства можна використовувати показник, який буде показувати динаміку обсягів збуту підприємства.

В кінці року буде проведена оцінка роботи проектної групи, яка займалася питаннями економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ». Результат роботи сформованої системи забезпечення економічної безпеки підприємства можна буде вважати позитивним, якщо коефіцієнт рентабельності діяльності не зміниться або збільшиться. Це означатиме, що не зважаючи на додаткові витрати на підприємстві спостерігаються позитивні зміни.

Основним фактором, за яким буде проводитися оцінка ефективності діяльності проектної команди та відділу розвідки та контррозвідки, буде досягнення підвищення рівня економічної безпеки підприємства та збільшення обсягів збуту ПП «Добробуд ВВ».

Перед початком роботи проектної групи та відділу розвідки та контррозвідки

буде поставлене вищим керівництвом підприємства завдання щодо досягнення певних економічних результатів. Таким чином передбачається, що рекомендовані заходи дозволять щорічно підвищувати чистий дохід ПП «Добробуд ВВ» на 5-8%. Цей результат підтвердився проведенням прогнозом з використанням методу експертних оцінок, де експерти дали свою високу оцінку щодо можливості підвищити чистий дохід до 10%. Щорічні витрати на пропоновані заходи з удосконалення організації забезпечення економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» становитимуть 825 тис. грн.

Оцінимо економічну ефективність впровадження пропонованих заходів на ПП «Добробуд ВВ» в таблиці 3.5 та на рисунку 3.3. В розрахунку чистого доходу від реалізації приймемо зростання обсягів збуту підприємства на 6,5% в 2024 році та на 6% в 2025-му. Зростання собівартості також прогнозуємо на рівні 6,5% та 6% відносно показників 2022 року та додатково додамо ще щорічні витрати у розмірі 825 тис. грн. на забезпечення роботи проектної групи та відділу розвідки та контррозвідки. В розрахунках приймаємо, що інші доходи та витрати залишаються на рівні 2022 року.

Таблиця 3.5 - Оцінювання ефективності заходів з удосконалення організації забезпечення економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

Показники	Рік			Відхилення, %	
	2022	2024	2025	2024/2022	2025/2024
Чистий дохід від реалізації продукції, млн. грн	68 928,50	73 408,90	77 813,40	6,5	6
Собівартість продукції, млн. грн.	53 886,20	58 213,80	62 531,60	8,03	7,42
Валовий прибуток, млн. грн.	15 042,30	15 195,10	15 281,80	1,02	0,57
Фінансовий результат до оподаткування млн. грн.	16 044,90	16 197,70	16 284,40	0,95	0,54
Чистий фінансовий результат, млн. грн.	13 156,80	13 282,10	13 353,20	0,95	0,54

З таблиці бачимо, що в 2024 році чистий дохід ПП «Добробуд ВВ» збільшиться на 4480,4 тис. грн. (6,5%). Зростання собівартості продукції складе 4327,6 тис. грн. або 8,03%, чистий фінансовий результат збільшиться на 125,3 тис. грн. або 0,95%. В 2025 році ріст показників сповільниться, оскільки ПП «Добробуд ВВ» вже захистить себе роком раніше від багатьох раніше перерахованих потенційних проблем. Чистий дохід підприємства зросте на 4404,5 тис. грн. (6%). Ріст собівартості продукції буде рівним 4317,8 тис. грн. або 7,42%, чистий

фінансовий результат підвищиться на 71,1 тис. грн. або 0,54%.

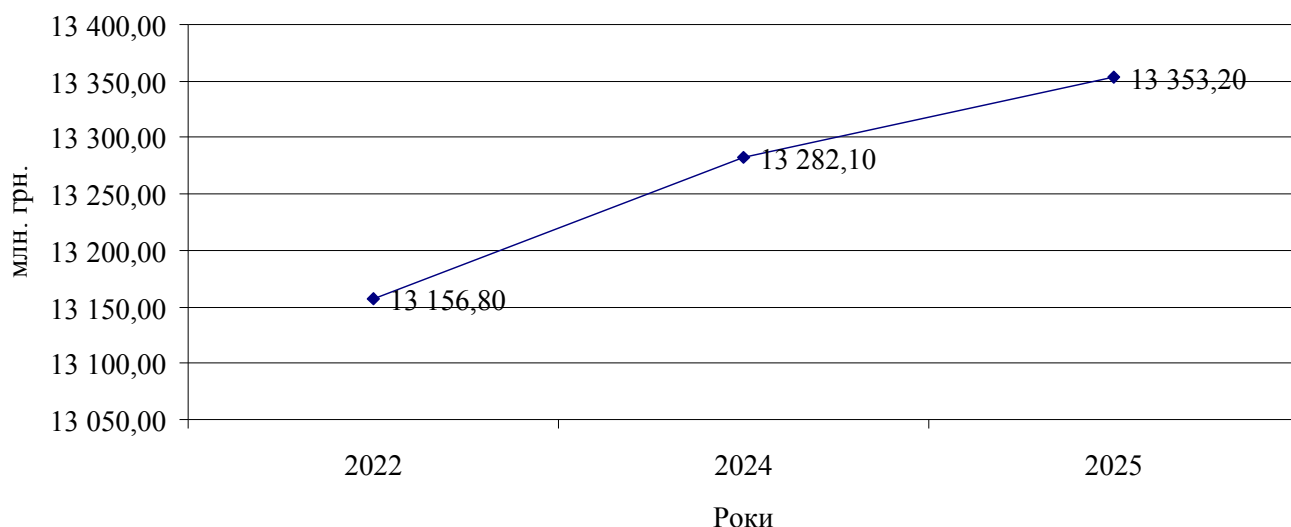

Рисунок 3.3 - Динаміка показників чистого прибутку ПП «Добробуд ВВ» з урахуванням впровадження заходів з удосконалення організації забезпечення економічної безпеки (млн. грн.)

Зміну рівня економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» на 2024 та 2025 роки наведемо на рисунку 3.4.

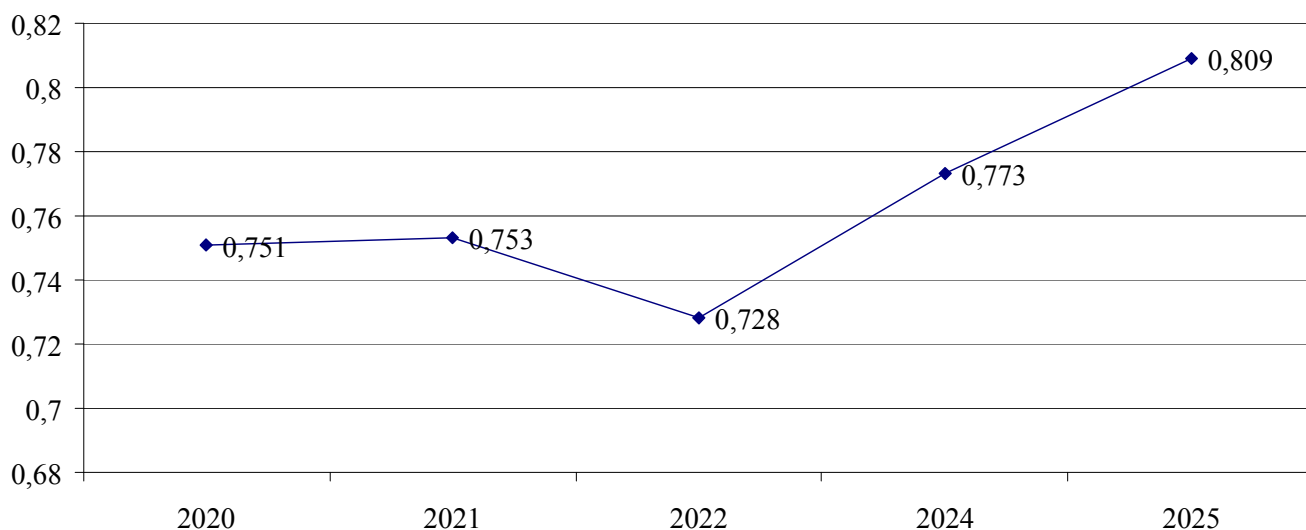

Рисунок 3.4 - Зміна рівня економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» за 2020-2022 рр. і прогноз на 2024-2025 рр.

З рисунку 3.4 бачимо, що завдяки реалізації заходів з удосконалення організації забезпечення економічної безпеки в 2025 році ПП «Добробуд ВВ» зможе

досягнути достатнього рівня економічної безпеки (діапазон 0,8-0,99).

Підсумувавши результати, можна зробити висновок, що заходи з удосконалення організації забезпечення економічної безпеки підприємства доречні та здатні як укріпити економічну безпеку ПП «Добробуд ВВ», так і збільшити його чистий прибуток.

Висновок до 3 розділу

Сформовано систему забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств, елементами якої визначено: розробку адекватного алгоритму організації забезпечення економічної безпеки; створення нового підрозділу в рамках служби економічної безпеки - відділу розвідки та контррозвідки; встановлення режимів роботи сформованої системи - звичайного і надзвичайного.

Запропоновано заходи з удосконалення організації забезпечення економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ», до яких віднесено: проведення періодичного прогнозування зовнішнього та внутрішнього середовища та корегування стратегії економічної безпеки; введення в штат служби економічної безпеки відділу розвідки та контррозвідки; створення проектної групи із учасників керівних посад різних відділів, основним завданням якої буде ведення діяльності з удосконалення діючої системи управління економічною безпекою підприємства.

Економічне обґрунтування доцільності реалізації запропонованих заходів показало, що в 2024 році чистий дохід ПП «Добробуд ВВ» збільшиться на 4480,4 тис. грн. (6,5%), а чистий фінансовий результат збільшиться на 125,3 тис. грн. або 0,95%. В 2025 році ріст показників сповільниться, оскільки ПП «Добробуд ВВ» вже захистить себе роком раніше від багатьох потенційних проблем. Чистий дохід підприємства зросте на 4404,5 тис. грн. (6%), а чистий фінансовий результат підвищиться на 71,1 тис. грн. або 0,54%.

Завдяки реалізації заходів з удосконалення організації забезпечення економічної безпеки в 2025 році ПП «Добробуд ВВ» зможе досягнути достатнього рівня економічної безпеки (діапазон 0,8-0,99).

ВИСНОВКИ

Встановлено, що головна мета управління економічною безпекою полягає у забезпеченні ефективного функціонування операційної системи та раціональному використанні ресурсів, підтримці оптимального рівня активності персоналу та підвищенні якості господарських процесів підприємства, а також сприянні нарощуванню його виробничого потенціалу.

Організація економічної безпеки підприємства передбачає проведення прогнозування та планування економічної безпеки за функціональними складовими, функціональний аналіз рівня економічної безпеки та загальну оцінку досягнутого рівня економічної безпеки.

Учасники економічних відносин, незалежно від свого бажання, протягом своєї діяльності стикаються з певним рівнем невизначеності та, відповідно, відчують вплив ризиків, які випливають з ринкової економіки загалом та конкретних умов економіки країни або конкретної сфери діяльності.

Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства представляє собою систему способів, засобів впливу та підсистем забезпечення, які сприяють реалізації функції управління в системі економічної безпеки підприємства для забезпечення його захищеності. Успішність управління та гарантування захищеності від загроз перш за все залежить від ефективного використання зазначених компонентів механізму.

В другому розділі роботи досліджено тенденції окремих показників економічної безпеки вітчизняних будівельних підприємств. Встановлено, що значення таких показників економічної безпеки вітчизняних будівельних підприємств, як частка прибуткових підприємств, рівень тінізації економіки, середній термін отримання ліцензій та дозволів, середній термін реєстрації власності, рівень зносу основних засобів, більшість показників науково-технологічного аспекту економічної безпеки будівельних підприємств, продуктивність праці та відношення темпів її зростання до обсягів ВВП, а також плінність персоналу, значно нижчі за критичні рівні. Кількість цих показників є значущою, а їх вплив на рівень економічної безпеки вітчизняних будівельних підприємств великий. Саме це відзначається як негативний фактор, тому для цих

підприємств рекомендовано розробляти спеціальну державну політику, спрямовану на підвищення їх економічної безпеки.

Одним з представників вітчизняних будівельних підприємств, дослідженням діяльності якого присвячено дану роботу, є ПП «Добробуд ВВ», що спеціалізується на будівництві житлових будинків та надає широкий спектр послуг, включаючи консультації, проектування, будівництво та післябудівельне обслуговування.

За результатами аналізу внутрішнього середовища ПП «Добробуд ВВ» встановлено, що до сильних аспектів компанії належать чіткий розподіл обов'язків, концентрація влади, досвід роботи керівників виробничих підрозділів, досвідчений персонал, прибутковість та наявність фінансів для конкурентної боротьби. З іншого боку, слабкими сторонами є вимоги до високої кваліфікації управлінців, відсутність систем стимулювання персоналу та низька кваліфікація допоміжного персоналу.

Результати аналізу зовнішнього середовища функціонування організації свідчать про те, що найбільший вплив на діяльність підприємства справляють технологічні та політичні чинники, за ними слідують економічні та соціальні чинники.

Оцінка рівня економічної безпеки організації, проведена за методикою визначення інтегрального показника, показала, що протягом досліджуваного періоду загальний рівень економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» знаходився у нестійкому стані, з тенденцією до зниження.

Також встановлено, що на підприємстві працює служба економічної безпеки, яка складається з економіста, юриста-консультанта з питання безпеки, ризик-менеджера, маркетолога та підрозділу охорони.

Механізм управління економічною безпекою ПП «Добробуд ВВ» включає філософію економічної безпеки підприємства; функції, що реалізують процес управління економічною безпекою; ресурсне забезпечення механізму; цільову спрямованість, що містить основні організаційні форми та економічні інструменти, необхідні для забезпечення економічної безпеки функціонування підприємства.

В роботі сформовано систему забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств, елементами якої визначено: розробку адекватного алгоритму організації забезпечення економічної безпеки; створення нового підрозділу в рамках

служби економічної безпеки - відділу розвідки та контррозвідки; встановлення режимів роботи сформованої системи - звичайного і надзвичайного.

Загалом можна стверджувати про ефективну роботу вже існуючої служби економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ», але є можливість її удосконалити шляхом розробки та впровадження низки заходів, до яких віднесено: проведення періодичного прогнозування зовнішнього та внутрішнього середовища та корегування стратегії економічної безпеки; введення в штат служби економічної безпеки відділу розвідки та контррозвідки; створення проектної групи із учасників керівних посад різних відділів, основним завданням якої буде ведення діяльності з удосконалення діючої системи управління економічною безпекою підприємства.

Економічне обґрунтування доцільності реалізації запропонованих заходів показало, що в 2024 році чистий дохід ПП «Добробуд ВВ» збільшиться на 4480,4 тис. грн. (6,5%), а чистий фінансовий результат збільшиться на 125,3 тис. грн. або 0,95%. В 2025 році ріст показників сповільниться, оскільки ПП «Добробуд ВВ» вже захистить себе роком раніше від багатьох потенційних проблем. Чистий дохід підприємства зросте на 4404,5 тис. грн. (6%), а чистий фінансовий результат підвищиться на 71,1 тис. грн. або 0,54%.

Завдяки реалізації заходів з удосконалення організації забезпечення економічної безпеки в 2025 році ПП «Добробуд ВВ» зможе досягнути достатнього рівня економічної безпеки (діапазон 0,8-0,99).

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1 Афанасьєв Є. В., Рябека О. Г. Моделювання та методологічні підходи до інтегральної оцінки рівня економічної безпеки будівельних підприємств. *Ефективна економіка*. 2013. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2187>.
- 2 Белоусова І. А. Управлінський облік - інформаційна складова системи економічної безпеки підприємства: [монографія]. К.: Дорадо-Друк, 2010. 432 с.
- 3 Берлач А. І. Безпека бізнесу. К. : Університет Україна, 2007. 280 с.
- 4 Білошкурська Н. В., Білошкурський М. В. Теоретичні аспекти економічної безпеки підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 2. С. 85-89.
- 5 Богма О. С. Аналіз рівня економічної безпеки України за основними складовими. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Випуск 8, частина 1. С. 11-14.
- 6 Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємства України: стратегія та механізм зміцнення: монографія. Львів: Вид-во «Арал». 2008. 386 с.
- 7 Вахлакова В. В. Оцінювання фінансової та ринкової складових економічної безпеки підприємства. *Бізнес Інформ*. 2017. № 8. С. 212-218.
- 8 Геєць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С, Черняк О. І. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство. За ред. В. Гейця. Харків: ВД «ІНЖЕК». 2006. 240 с.
- 9 Герасимчук З. В. Наукові засади дослідження екологічної безпеки як фактора сталого розвитку. *Економіка України*. 2004. №2. С.63-69.
- 10 Донець Л. Л, Ващенко Н. В., Андреева Т. Є. Економічна безпека підприємства. К.: Центр учб. літ-ри. 2008. 240 с.
- 11 Доценко І. О. Формування системи оцінювання рівня економічної безпеки підприємства. *Вісник Одеського національного ун-ту. Серія: Економіка*. 2013. Т. 18. Вип. 1. С. 69-78.
- 12 Євдокимов Ф. І., Білозубенко В. С, Бородіна О. А. Фактори та методи оцінки економічної безпеки підприємства. URL: <http://masters.donntu.edu.ua>.
- 13 Журавель М. Ю., Полозова Т.В., Стороженко О. В. Оцінка рівня силової

безпеки підприємства: практичні аспекти. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2012. Вип. 37. С. 191-193.

14 Іванов А. В. Економічна безпека підприємств. К.: Центр учбової літератури. 2015. 240 с.

15 Кавун С. В. Концептуальная модель системы экономической безопасности предприятия. *Науковий журнал «Економіка розвитку»*. 2006. № 3(43). С. 23-26.

16 Капустін Н. Економічна безпека галузі та фірми. *Бізнес-Інформ*. 2019. №11-12. С. 45-47.

17 Ковальов Д., Плетнікова І. Кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємства. *Економіка України*. 2001. №4. С. 35-40.

18 Ковальов Д., Сухорукова Т. Економічна безпека підприємства. *Економіка України*. 2018. №10. С. 48-52.

19 Козаченко А. В., Пономарьов В. П., Лященко, А. Н. Економічна безпека підприємства. Сутність і механізм забезпечення: монографія. К.: Видавництво «Лібра», 2003. 280 с.

20 Лоханова Н. Система управління станом економічної безпеки підприємства: проблемні питання, концепція розвитку. *Економіст*. 2005. №2. С. 52-56.

21 Лисенко Ю. Г., Міщенко С. Г., Руденський Р. А. Механізми управління економічною безпекою / під. ред. Ю. Лисенка. Донецьк: Вид-во «ДонНУ». 2002. 178 с.

22 Новикова О. Ф., Потоколенко Р. В. Економічна безпека: концептуальне визначення та механізм забезпечення. Інститут економіки промисловості НАН України. Донецьк Издательство «Прима». 2006. 407 с.

23 Обиденко Г. О. Визначення рівня виробничої складової економічної безпеки будівельних підприємств. Інноваційна економіка: економічні, політичні та правові аспекти / Колективна монографія за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «*Стратегії стійкого розвитку економіки*» (Київ, 19 грудня 2021 р.) / За ред. Прокопенко Н. С. К.: Видавництво Європейського університету», 2021. С. 99-102.

24 Обиденко Г. О. Наукові підходи до визначення фінансової складової економічної безпеки підприємств. *Фінансово-економічні засади розвитку підприємництва*: матеріали VII Міжвузівської науково-практичної конференції

викладачів та студентів, 19 листопада 2021 р., м. Львів. С. 172-175.

25 Основи економічної безпеки. (Держава, регіон, підприємство, особистість) / За ред. О. О. Олійника. К.: Академвидав. 2017. 288 с.

26 Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua.

27 Пилюк Р. С. Індикатори фінансової безпеки підприємств. Луцьк: Вежа-друк. 2007. 116 с.

28 Половнєв К. С. Механізм забезпечення економічної безпеки промислового підприємства: автореф. дис. на здобуття вч. ст. канд. екон. наук. Луганськ. 2002. 34 с.

29 Пономаренко В. С, Кавун С. В. Концептуальні основи економічної безпеки. Монографія. Харків: Вид. ХНЕУ. 2008. 256 с.

30 Поснова Т. В. Механізм функціонування соціальної складової економічної безпеки : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01. К., 2008. 19 с.

31 Стратегія бізнесу: довідник / під ред. Г. Клейнера. Харків: АССА. 2018. 288 с.

32 Судоплат А. П., Лінкер С. В. Безпека підприємницької діяльності. Одеса: Видавництво «Чорномор'я». 2021. 312 с.

33 Сухорукова Т. Г. Концептуальний взгляд на экономическую безопасность предприятия. *Залізничний транспорт України*. 2018. №2/3. С. 9-13.

34 Сухорукова Т. Проблема экономической безопасности предприятия. *Бізнес-Інформ*. №19. 2018. С. 43-46.

35 Терьохін І. С. Економічна безпека підприємства як успішна складова сучасного бізнесу. *Молодий вчений*. 2018. № 2. С. 54-61.

36 Чернявский А. А. Безопасность предпринимательской деятельности. К.: МАУП. 2018. 124 с.

37 Швець Н. К. Методи виявлення і збереження кадрової безпеки, або як перемогти зловживання персоналу. *Персонал*. 2006. № 5. С. 31-36. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua>.

БІБЛІОГРАФІЧНА ДОВІДКА

Тема магістерської роботи:

Організація забезпечення економічної безпеки будівельних підприємств

Обсяг пояснювальної записки: 76 аркушів.

Кількість рисунків: 8

Кількість таблиць: 26

Графічний матеріал (слайди, плакати) 6 шт.

1 Значення та вагові коефіцієнти показників виробничого компонента економічної безпеки будівельних підприємств в Україні у 2018 - 2022 рр.

2 Структура механізму управління економічною безпекою ПП «Добробуд ВВ»

3 Загальний рівень економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

4 Алгоритм забезпечення економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

5 Удосконалена структура служби економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ»

6 Зміна рівня економічної безпеки ПП «Добробуд ВВ» за 2020-2022 рр. і прогноз на 2024-2025 рр.

Додатки: -

"20" січня 2024 р.
